

TRANSPARENCY
INTERNATIONAL

Česká
republika

„Hlídáme veřejný zájem, hájíme efektivní a
odpovědnou správu země“

Neúplatné ženy? Genderová dimenze korupce

Analýza soudních rozhodnutí

únor 2016

Transparency International - Česká republika (TI) je nevládní neziskovou organizací, jejímž posláním je mapovat stav korupce v ČR a svou činností aktivně přispívat k jejímu omezování. TI se zaměřuje především na prosazování systémových změn v oblasti veřejné správy, legislativy a soukromého sektoru. Kromě projektů, které se dlouhodobě věnují konkrétním oblastem (například financování politických stran, justici či organizovanému zločinu), TI také vyšetřuje konkrétní kauzy a poskytuje právní a vzdělávací služby.

Neúplatní ženy? Genderová dimenze korupce

Praha, únor 2016

Tato publikace vznikla v rámci projektu *Neúplatné ženy? Genderová dimenze korupce*.

Projekt podpořila Nadace Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů. Více informací o projektu na www.transparency.cz.

Autoři: Martina Mikolášková, Zdeněk Michora

©2016 Transparency International ČR. Všechna práva vyhrazena.

Seznam zkratk

Transparency International – Česká republika, o. p. s.	Transparency International ČR nebo TI
zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	tr. zákoník
zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon	tr. zákon
zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)	tr. řád

S přihlédnutím k ust. § 12 odst. 7 tr. řádu budeme zpravidla používat pojem obviněná i pro obžalovanou a odsouzenou, případně i pro podezřelou v situaci, když jí bylo sděleno podezření podle § 179b odst. 3 tr. řádu, pokud z povahy věci nevyplývá něco jiného.

Analýza vychází z právního stavu účinného k 1. 6. 2015.

Obsah

O publikaci	5
Metody a techniky zpracování analýzy	7
Obsah analýzy a stanovení výzkumných otázek	12
Ženská kriminalita	15
Biologické teorie ženské kriminality	16
Psychologické teorie ženské kriminality	17
Sociologické teorie ženské kriminality	18
Multifaktorové teorie ženské kriminality	18
Feministická teorie ženské kriminality	18
Shrnutí	19
Vyhodnocení dat	20
Dílčí závěry	27
Komparace skutkově obdobných případů	29
Pasivní korupce	29
Aktivní korupce	33
Aktivní korupce v souvislosti s prověřováním protiprávní činnosti	34
Ostatní	37
Nepřímá korupce	40
Zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku	41
Zneužití pravomoci úřední osoby pro obohacení sebe či jiného (bez návaznosti na přijetí úplatku)	44
Komparace podle genderu	47
Podíl na trestné činnosti u více pachatelů	47
Komparace podle genderu	48
Pasivní korupce	48
Aktivní korupce	50
Korupce v souvislosti s prověřováním protiprávního jednání	50
Ostatní případy	51
Nepřímá korupce	52
Zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku	53

Zneužití pravomoci úřední osoby pro obohacení sebe či jiného (bez návaznosti na přijetí úplatku).....	55
Závěr	58
Seznam použitých pramenů.....	60

0 publikaci

Korupce je v České republice závažným problémem, který ve společnosti negativně dopadá na politickou, hospodářskou, společenskou i environmentální oblast. V roce 2014 České republiky patřilo až 25. místo mezi 31 západoevropskými zeměmi na žebříčku vnímání korupce každoročně zpracovávaným nevládní neziskovou organizací Transparency International.¹

Podle průzkumů se na korupci v České republice podílí méně než 20 % žen. Tento výrok však nelze přesně verifikovat, neboť korupčnímu prostředí je vlastní velmi vysoká míra latence. Jinak řečeno, z celkového počtu odsouzených osob za korupční trestné činy byl podíl žen menší než 20 %.²

Je proto s podivem, že na národní úrovni neexistují ucelenější publikace týkající se korelace genderu a korupce, přičemž opatření určená pro boj s korupcí jsou v Česku až na určité výjimky genderově neutrální.³ Z mezinárodního prostředí je nutno poukázat na předběžné průzkumy provedené v některých státech GRECO.⁴

Transparency International ČR proto přišla s projektem nazvaným Neúplatné ženy? Genderová dimenze korupce, jehož hlavním cílem je iniciovat diskusi o souvislosti korupce a genderu, získat statistické informace o zastoupení žen v rozhodovacích pozicích ve státní správě a realizovat inovativní sociologický průzkum na téma genderových odlišností ve vnímání korupce. Specifickým cílem je analyzovat dostupná data o podílu žen na korupci z hlediska páčání korupčních trestných činů a provést komplexní sociologický průzkum tohoto fenoménu doplněný o získání aktuálních dat o zastoupení žen v rozhodovacích funkcích ve veřejné správě. Tyto výstupy bude možné využívat v diskusi o přínosu paritního zastoupení žen v politice a v rozhodovacích funkcích a potenciálu případných opatření na snížení výskytu korupce. Platí totiž, že se nedaří prosadit větší podíl žen v

¹ CORRUPTION PERCEPTION INDEX 2014 [online]. [cit. 24. 8. 2015]. Dostupný z: <http://www.transparency.org/cpi2014/results>.

² STATISTIKA A VÝKAZNICTVÍ MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI ČR [online]. [cit. 24. 8. 2015]. Dostupná z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>.

³ Dienstbier: kvóty pro ženy omezí korupci v politice. *Vláda ČR* [online]. [cit. 24. 8. 2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/z-medii/mf-dnes-dienstbier-kvoty-pro-zeny-omezi-korupci-v-politice-132353/>.

⁴ GRECO: *Gender dimensions of corruption* [online]. [cit. 14. 8. 2015]. Dostupné z: [https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/Gender/Material&research/Greco%20\(2012\)%2024E%20Gender%20Dimensions%20of%20Corruption.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/Gender/Material&research/Greco%20(2012)%2024E%20Gender%20Dimensions%20of%20Corruption.pdf)

politických a jiných rozhodovacích funkcích.⁵ Cílovou skupinou tohoto projektu jsou advokační genderové a protikorupční organizace a relevantní subjekty na úrovni veřejné správy.

Předkládaná analýza pravomocných soudních rozhodnutí, týkajících se tzv. korupčních trestných činů z pohledu genderu, není jediným výstupem předmětného projektu, a nelze ji proto chápat izolovaně. Jak bylo řečeno, v rámci projektu budou získány také statistické informace o zastoupení žen v rozhodovacích pozicích ve státní správě a součástí projektu je i realizace inovativního sociologického průzkumu na téma genderových odlišností ve vnímání korupce. Tento průzkum bude zahrnovat několik kroků, jejichž výsledkem by měly být kvantitativní i kvalitativní informace o genderových odlišnostech ve vnímání korupce.

Analýza je koncipována tak, aby doplnila dílčí výstupy projektu – statistiky a vyhodnocení sociologického průzkumu – a zároveň aby z ní byly čitelné prokázané souvislosti mezi genderem a pácháním korupce. Důraz je kladen zejména na objektivně hodnotitelné informace, jakými jsou například zaměstnání pachatele/pachatelky, recidiva nebo účastenství.

Členěna je na sedm částí, přičemž úvodní kapitoly jsou věnovány metodice zpracování analýzy a stanovení obsahu a výzkumných otázek. Ve čtvrté kapitole čtenář nalezne obecné pojednání o ženské kriminalitě, v další kapitole je zpracováno statistické zhodnocení sběru dat. V následující kapitole jsou skutkově obdobné případy rozděleny do jednotlivých skupin a následně podrobněji rozebrány. V sedmé kapitole jsme se soustředili na komparaci případů podle genderových specifik.

⁵ Aktuálně je v Parlamentu ČR 20 % zastoupení žen, což je 5 % za evropským průměrem žen v národních parlamentech.

Metody a techniky zpracování analýzy

Analýza vykazuje znaky především kvantitativního výzkumu. S ohledem na cílovou skupinu čtenářů se však nedržíme striktně všech parametrů vlastních pro tento druh výzkumu (např. místo hypotéz stanovujeme výzkumné otázky). Sběr dat jsme provedli z následujících okruhů pramenů:

1) Odborné publikace a obdobné prameny

Ačkoliv se tématu souvislosti genderu a korupce žádná ucelená monografie na národní úrovni nevěnuje, existují výzkumy týkající se kriminality žen obecně. Nejstarší studie k tomuto tématu je nazvána *K teoriím žen* od autorů J. Čepeláka a Z. Karabce z roku 1986.⁶ Dále následuje *Kriminalita žen* od J. Válkové z roku 1993⁷ a *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti* od S. Blatníkové a K. Netíka z roku 2007.⁸ V minulosti také proběhl výzkum souvislosti genderu a kriminality na Masarykově univerzitě v Brně pod vedením M. Urbanové.⁹

Ze zahraniční literatury jsme čerpali zejména z publikací J. Belknapové a K. Hosingerové.¹⁰

2) Statistické údaje

Statistické údaje o odsouzených osobách za korupční trestné činy a zneužití pravomoci úřední osoby jsme čerpali ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR.¹¹ Rovněž jsme si v rámci této formy kriminality

⁶ ČEPELÁK, J., KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1987. 156 s.

⁷ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993. 76 s.

⁸ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: Institut pro Kriminologii a sociální prevenci, 2007.

⁹ URBANOVÁ, Martina a Miloš VEČEŘA. *Ženská delikvence: teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 246 s. (Spisy PrF MU v Brně. Řada teoretická; sv. 283).

¹⁰ Např. BELKNAP, J., HOLSINGER, K. 2006. The Gendered Nature of Risk Factors for Delinquency. *Feminist Criminology* [online]. [cit. 14. 8. 2015]. Dostupné z: <http://fcx.sagepub.com/content/1/1/48.full.pdf+html>.

¹¹ STATISTIKA A VÝKAZNICTVÍ MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI ČR [online]. [cit. 24. 8. 2015]. Dostupná z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>.

vyžádali statistiky Ministerstva vnitra ČR ohledně započatých trestních stíhání v relevantním okruhu trestných činů.

3) Rozbor vybraných právních institutů

Vybrané relevantní právní instituty rozebíráme v návaznosti na konkrétní příklady v části Vyhodnocení dat (str. 21) a zejména v části Komparace skutkově obdobně podobných případů (str. 32).

4) Analýza soudních rozhodnutí

Na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen InfZ), jsme si od všech okresních a krajských soudů v ČR vyžádali všechna pravomocná soudní rozhodnutí o odsouzení z korupčních trestných činů, a to všech odsouzených žen v letech 2011–2014 (celkem 65) a pro komparaci všech odsouzených mužů z roku 2014 (celkem 119).

Vzorek korupčních trestných činů jsme neomezili jen na korupční trestné činy v užším významu slova, tzn. přijetí úplatku podle § 331 tr. zákoníku, podplacení podle § 332 tr. zákoníku a nepřímé úplatkářství podle § 333 tr. zákoníku, ale i na zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 tr. zákoníku. Jsme si vědomi, že poslední z uvedených trestných činů nemusí být nutně navázán na korupci (může chybět znak dvoustrannosti, jinak řečeno pachatelka zneužila pravomoci úřední osoby pro sebe či pro jiného, a to bez přijetí úplatku). I tyto případy však zahrnujeme do analýzy, neboť z hlediska cíle projektu (např. diskuse o poměru žen na vrcholných pozicích ve státní správě) bude zajímavé blíže se věnovat i těmto situacím. Přesto je odlišujeme od korupčních trestných činů v úzkém slova smyslu v kapitole Komparace skutkově obdobných případů.

Další trestné činy, které jsou v užším slova smyslu korupční – porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže [podle § 248 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku], sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě [podle § 256 odst. 3, odst. 4 tr. zákoníku], pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži [podle § 257 odst. 1 písm. b), písm. c) tr. zákoníku] a pletichy při veřejné dražbě [podle § 258 odst. 1 písm. b), písm. c) tr. zákoníku] – jsme do vzorku korupčních trestných činů nezahrnuli. Důvodem je to, že podle statistik byla pachatelka těchto trestných činů toliko jedna, a to ve formě pomoci ke zločinu sjednání výhody při zadání veřejné zakázky [podle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a), písm. b) tr. zákoníku] ve stadiu pokusu. Přesto se v analýze tento případ vyskytuje, neboť pachatelka se tohoto zločinu dopustila v souběhu s trestným činem zneužitím pravomoci úřední osoby (podle § 329 tr. zákoníku). V případě mužských pachatelů jsme zvolili za účelem komparace stejný vzorek trestné činnosti, avšak pouze za rok 2014, a nikoliv i za období 2011–2013 jako u žen.

Rozhodnutí týkající se těchto trestných činů jsme si vyžádali jak podle trestněprávní kvalifikace trestního zákoníku, tak podle trestněprávní kvalifikace trestního zákona účinného do 31. 12. 2009, neboť část pachatelek byla odsouzena ještě podle trestního zákona, tedy dnes již neúčinného právního předpisu. Jednalo se většinou o případy, které nabyly právní moci v roce 2011 a ve kterých byly využity opravné prostředky, přičemž nebyl důvod postupovat podle § 2 odst. 1 věty druhé tr. zákoníku, tedy že se trestnost činu posuzovala podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Podle pozdějšího zákona se posuzuje trestný čin jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.

Časově jsme výzkum ohraničili v případě žen na pravomocně odsouzené pachatelky za období 2011–2014 včetně (ze statistik vyplývá cca 40 případů). V případě mužů jsme vzorek museli z kvantitativních důvodů omezit na rok 2014 (ze statistik vyplývá cca 200 případů).

Obsah žádosti o informace adresované okresním soudům zněl následovně:

„Žádáme poskytnutí

- 1) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu o odsouzení fyzických osob v období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 za trestné činy:
 - podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon
 - o § 148 zneužívání pravomoci veřejného činitele
 - o § 160 přijetí úplatku
 - o § 161 podplácení
 - o § 162 nepřímé úplatkářství
 - podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
 - o § 329 zneužití pravomoci úřední osoby
 - o § 331 přijetí úplatku
 - o § 332 podplácení
 - o § 333 nepřímé úplatkářství
- 2) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu o odsouzení fyzických osob – žen – za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013“.

Obsah žádosti o informace adresované krajským soudům zněl následovně:

„Žádáme poskytnutí:

- 1) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu jako soudu prvního stupně o odsouzení fyzických osob v období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014 za trestné činy:
 - podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon
 - o § 148 zneužívání pravomoci veřejného činitele
 - o § 160 přijetí úplatku
 - o § 161 podplácení
 - o § 162 nepřímé úplatkářství
 - podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
 - o § 329 zneužití pravomoci úřední osoby
 - o § 331 přijetí úplatku
 - o § 332 podplácení
 - o § 333 nepřímé úplatkářství
- 2) kopií všech pravomocných rozhodnutí povinného subjektu jako soudu prvního stupně o odsouzení fyzických osob – žen – za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013;
- 3) kopií všech pravomocných rozhodnutí o odsouzení fyzických osob v rámci řádných a mimořádných opravných prostředků za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014;
- 4) kopií všech pravomocných rozhodnutí o odsouzení fyzických osob – žen – v rámci řádných a mimořádných opravných prostředků za výše uvedené trestné činy v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013.“

Na základě takto formulované žádosti nám bylo doručeno 50 rozhodnutí okresních soudů ohledně ženských pachatelek, přičemž požadované parametry splnilo 43 z nich. Zároveň jsme obdrželi 15 rozhodnutí krajských soudů, kdy požadované parametry splnilo 14 z nich. Celkem bylo pravomocně odsouzených pachatelek 47 (za rok 2014 byl celkový počet pravomocně odsouzených pachatelů – mužů 119 a počet rozhodnutí soudů obou stupňů splňující zadání byl 70). Závěrem nutno zdůraznit, že případy pravomocně odsouzených pachatelek, které nám dorazily, početně víceméně odpovídají statistikám Ministerstva spravedlnosti ČR (tabulky 1.1 až 1.4 níže), na rozdíl od rozhodnutí týkajících se pravomocně odsouzených mužů, kterých jsme obdrželi oproti statistikám z blíže nezjištěných důvodů méně.

Tabulka 1.1 Počet odsouzených žen za roky 2011–2014 podle tr. zákoníku

	2011	2012	2013	2014
§ 329	5	5	5	7
§ 331	0	0	2	2
§ 332	4	7	4	10
§ 333	0	1	0	0
Celkem	9	13	11	19

Tabulka 1.2 Počet odsouzených žen za roky 2011–2014 podle tr. zákona

	2011	2012	2013	2014
§ 158	3	1	5	2
§ 160	1	1	1	0
§ 161	4	1	0	3
§ 162	0	0	0	0
Celkem	8	3	6	5

Tabulka 1.3 Počet odsouzených mužů za roky 2011–2014 podle tr. zákoníku

	2011	2012	2013	2014
§ 329	38	44	60	67

§ 331	7	13	19	40
§ 332	53	67	66	91
§ 333	2	8	6	1
Celkem	100	132	151	199

Tabulka č. 1.4 Počet odsouzených mužů za roky 2011–2014 podle tr. zákona

	2011	2012	2013	2014
§ 158	30	23	27	12
§ 160	14	9	8	2
§ 161	17	10	7	9
§ 162	1	3	1	1
Celkem	62	45	43	24

Pokud bylo v projednávaných trestních věcech více pachatelů (žen a mužů zároveň), rozebíráme tyto případy v 6. kapitole s důrazem na ženské pachatelky a v kapitole 7. pak s důrazem na podíl mužských pachatelů.

Obsah analýzy a stanovení výzkumných otázek

Předkládaná analýza pravomocných soudních rozhodnutí se zabývá zejména následujícími oblastmi:

- charakteristikou pachatelek úplatkářských trestných činů,
- povahou úplatku,
- způsobem spáchání trestného činu,
- mírou závažnosti trestněprávního jednání,

-
- usvědčujícími důkazy s důrazem na doznání,
 - motivací,
 - podobou trestní sankce,
 - komparací skutkově obdobných případů v jednotlivých rozhodnutích,
 - komparací posuzovaných případů z hlediska genderových specifik.

Není a ostatně ani nemůže být naším cílem najít komplexní odpověď na otázku příčiny daných jevů, neboť nám to interdisciplinarita tohoto fenoménu nedovoluje. Jinak řečeno, z předkládané analýzy bude například vyplývat, zda se ženy dopouštějí spíše aktivní, či pasivní korupce, zda ženy figurují v tzv. velké korupci méně často než muži, vzorek skutkově se opakujících případů apod. Analýza však nenabídne explicitní a jednoznačnou odpověď, proč tomu tak je, neboť se jedná o analýzu limitovanou právním oborem a okruhem dat, se kterým pracujeme. K tomu je nutno připomenout, že dílčí výsledky analýzy budou doplněny i výstupy z jiných oborů.

Výzkumné otázky zní následovně:

- 1) Dopouštějí se ženy spíše aktivní, či pasivní korupce?
- 2) Jaký je podíl tzv. velké korupce v korupční trestné činnosti žen?
- 3) Jaký je podíl žen, které se korupční trestné činnosti dopustily v postavení úřední osoby?
- 4) Jaký je podíl žen, které se ke korupční trestné činnosti či zneužití pravomoci úřední osoby doznaly?
- 5) Jaký je podíl žen, které se dopustily korupčních trestných činů jako prvopachatelky?
- 6) Jaký je podíl žen, které se ke korupční trestné činnosti či zneužití pravomoci úřední osoby dopustily v organizované formě (spáchání trestného činu jako členka organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny)?
- 7) Pramení motivace žen ke korupční trestné činnosti z uspokojování potřeb v oblasti sféry soukromé, naproti uspokojování potřeb úspěchu v pracovní nebo finanční sféře?

8) Jaké jsou hlavní rozdíly mezi korupční trestnou činností páchanou muži a ženami?

Případy po vyhodnocení přijatých dat následně rozřadíme podle obdobných skutkových aspektů do jednotlivých skupin, kterými se budeme nadále podrobněji zabývat.

Těmito skupinami jsou:

- 1) pasivní korupce (přijetí úplatku),
- 2) aktivní korupce (podplacení)
 - a. v souvislosti s prověřováním protiprávní činnosti,
 - b. ostatní případy,
- 3) nepřímá korupce (nepřímé úplatkářství),
- 4) zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku,
- 5) zneužití pravomoci úřední osoby pro obohacení sebe či jiného bez návaznosti na přijetí úplatku.

Ženská kriminalita

Nejen v případě korupčních trestných činů, ale i na kriminalitě obecně se ženy v České republice podílí výrazně méně než muži. Rovněž platí, že ženským pachatelkám je v obecné rovině vlastní malý podíl recidivy a malý podíl na organizované kriminalitě.¹² Typickými trestnými činy žen jsou v České republice krádeže, zpronevěry a podvody (trestné činy proti majetku), jakož i trestné činy proti rodině a dětem. Charakteristický je malý podíl účasti žen na násilné trestné činnosti. Zároveň platí, že ženy se dopouštějí spíše drobné kriminality, přičemž tento trend postupně zeslabuje.

J. Válková upozorňuje, že „největší míra ženské kriminality je zaznamenána v rozvinutých zemích a nejmenší v zemích, kde se ženy neúčastní veřejného života a kde do velké míry působí tradice dané společností“.¹³ J. Čepelák zase tvrdí, že specifika ženské kriminality jsou způsobena „historicky vzniklými rozdíly v chování a charakteru vykonávaných sociálních rolí, které společnost na to které pohlaví klade“.¹⁴

V této kapitole stručně shrneme základní kriminologické teorie týkající se ženské kriminality s důrazem na otázku, jaké faktory podle kriminologů ovlivňují podíl ženské kriminality ve společnosti.

Podklady pro zpracování této kapitoly vychází z tuzemských i zahraničních odborných publikací, jakož i z údajů ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR. Pro genderová specifika však mohou být statistické údaje ovlivněny jak mírou latence, tak jedním z neměřených faktorů – rozdílným postojem orgánů činných v trestním řízení k ženským pachatelkám (maskovaný charakter kriminality žen v pojetí O. Pollaka či privilegované postavení žen podle H. Mannheina, jakož i do jisté míry etiketizační teorie).

Nejvýznamnější české učebnice kriminologie se otázkám ženské kriminality podrobněji nezabývají.¹⁵ Může to být dáno tím, že ženská kriminalita v očích kriminologů nepředstavuje závažný celospolečenský problém už jen tím, že ženy se podílejí na kriminalitě jen zhruba v pětině všech trestných věcí. Podcenění ženské kriminality si uvědomuje J. Válková, která naopak chápe ženskou

¹² VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, s. 18.

¹³ Tamtéž, s. 18.

¹⁴ ČEPELÁK, J., KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1987, s. 4.

¹⁵ KUČTA, J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: Aspi, 2008. 527 s.

kriminalitu jako závažnější z toho důvodu, že ženy „hrají klíčovou roli ve výchově dětí, a svým vlivem na budoucí pokolení mohou být pro společnost ještě nebezpečnější než muži“.¹⁶

Proč studovat podrobně kriminalitu žen? Zaprvé z toho důvodu, že jen tak si můžeme udělat celistvý obraz o kriminalitě obecně (důvod generální), zadruhé je to významné pro ženy samotné (důvod individuální), neboť jen tak může stát přízpůsobit jak preventivní, tak represivní a posléze i penologické nástroje.

Hlavní rozvoj kriminologických studií zabývající se ženami se rozmohl v 70. letech minulého století, mimo jiné na základě V. kongresu OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli, jehož výstupem byl také závěr o narůstající kriminalitě žen jak v rozměru kvantitativním, tak kvalitativním. Dělení teorií o ženské kriminalitě nalezneme, ostatně jako teorií o kriminalitě, nepřeborné množství. Patrně nejrozsáhlejším klasifikačním stupněm je **Gibbonsův klasifikační systém**, který dělí kriminologické teorie na biologické, psychologické, sociologické a multifaktorové, který jsme pro účely analýzy obohatili o feministickou teorii.

Biologické teorie ženské kriminality

Biologické teorie stojí v protikladu k teoriím sociologickým, když hlavním předpokladem pro páčání kriminality jsou biologické determinanty, nikoliv sociální prostředí (podmíněnost). Ženy jsou podle této teorie více stabilní, nepodléhají společenským změnám a jsou biologicky méně vyvinuté a psychologicky méněcennější než muži. Mateřský pud ženy vede k větší míře dodržování zákonů.

Typickým představitelem je **C. Lombroso** se svou teorií rozeného zločince, který má určité biologické znaky pro páčání kriminality a který je fylogeneticky nižší bytostí. Rozená pachatelka je poté žena, která nemá dostatečně vyvinutý mateřský pud, proto se víc blíží mužskému pachateli. Pokud žena nevykazuje tyto znaky, a přece se dopustila trestného činu, stalo se tak na základě vnější okolnosti, nejčastěji mužské sugesce.

Typická kriminalita žen je tak nikoliv atavistická, ale příležitostná. Žena je podle tohoto předpokladu mužem opožděným ve vývoji, nedostatečně vyvinutá bytost, která nemá žádné předpoklady pro kriminální činnost. Ženy se tak nedopouštějí těch zločinů, které vyžadují hrubou tělesnou sílu či vyvinutý myšlenkový proces.¹⁷ Pokud je ovšem nedostatečně vyvinutá bytost, měla by se podle teorie rozeného zločince dopouštět trestné činnosti více – tento rozpor vysvětluje C. Lombroso tak, že ženy

¹⁶ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, s. 13.

¹⁷ ČEPELÁK, J., KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1987, s. 16.

se dopouštějí kriminality opravdu ve stejné míře jako muži, když projevem této zločinnosti je prostituce.

O. Pollak v kontextu biologických teorií ženské kriminality zdůrazňuje, že žena je méně kriminálně aktivní hlavně kvůli své tělesné konstrukci.

V dalších biologicky orientovaných teoriích se můžeme dočíst, že ženská kriminalita je stejného, ne-li většího rozsahu, žena však dokáže svou trestnou činnost lépe skrývat. Dalším faktorem může být také postoj mužů k ženským pachatelkám, když ti je nechtějí ani udávat, ani trestat.

Časté teorie biologického charakteru jsou také zaměřeny na odlišnou sexualitu žen a mužů, když ženy mají slabší sexuální pud a v důsledku toho pasivnější, a proto nejsou tak kriminálně aktivní (např. **W. Wulffen**).

Psychologické teorie ženské kriminality

Psychologické teorie stojí bok po boku s teoriemi biologickými v protikladu k teoriím sociologickým, když hlavním předpokladem pro páčání kriminality jsou psychologické determinanty (zvláštnosti psychiky pachatelů či pachatelek). Většina psychologických teorií však nedělá rozdíl mezi psychikou žen a mužů z hlediska páčání kriminality.¹⁸

Rovněž majorita psychologických teorií se přiklání k výše zmíněnému poznatku, že ženy, které se dopustily trestného činu, se blíží spíše mužům, přičemž se tyto ženy bouří proti své přirozené pasivitě, která je chrání před páčáním kriminálních činů.

Někteří autoři (**D. Wiersma**) připisují nižší kriminalitu žen naopak jejich větší morální vyspělosti a vrozenou zodpovědností ke společnosti. Někteří autoři zase identifikují potenciální ženské pachatelky tím, že trpí hysterií (**C. R. Cloninger**) či psychotickým (**H. J. Eysenck**).

¹⁸ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, s. 32.

Sociologické teorie ženské kriminality

Sociální teorie kriminality obecně vycházejí z premisy, že největší význam pro páčání či nepáčání kriminality je připisován prostředí, ve kterém se člověk formuje, socializuje a připravuje na své role ve společnosti – kriminalita jako sociálně patologický jev.¹⁹

Typickým názorovým uskupením je **teorie sociálních rolí**, podle které jsou chlapci a dívky vychovávání odlišně – chlapci tak, aby se ve společnosti prosadili a získali vedoucí postavení (seberealizace), dívky tak, aby se naučily toleranci a altruismu (výchova dítěte, rodina), což omezuje ženskou kriminalitu, když ženy podřizují své zájmy rodině a zároveň nemají tolik příležitostí k páčání trestné činnosti.²⁰

Nelze opominout myšlenku **N. Walkera**, který si všímá struktury ženské kriminality, která je spojena s ženskou rolí ve společnosti (nejčastěji špatné zacházení s dětmi, krádeže a prostituce). Se zvyšováním zapojení žen do veřejného života roste i jejich kriminalita a mění se i samotná struktura ženské kriminality.

Rovněž **Sutherlandova teorie diferenciálních asociací** se zabývá tím, že kriminální chování je naučené, nikoliv vrozené, přičemž ženy se dostávají méně často do kontaktu s kriminálními vzorci chování a podléhají přísnější sociální kontrole. Krom toho jsou socializovány k větší konformitě s ženskou rolí, případně obsazují rozdílné sociální pozice oproti mužům.

Multifaktorové teorie ženské kriminality

Multifaktorové teorie kriminality jsou nejkomplexnějším přístupem při studiu kriminality – vysvětlují trestnou činnost za výsledek vzájemného působení více různých faktorů, od psychických, přes sociální až po ekonomické. Klasickými představiteli jsou manželé **E. a S. Gluckovi**, kteří na základě rozsáhlého výzkumu odsouzených žen zjistili, že příčiny kriminality žen mají více faktorů, přičemž jejich prioritu a kriminogenní účinek nelze zjistit pro smísení faktorů s příčinami.

Feministická teorie ženské kriminality

Feministická teorie vychází z toho, že muži dominují ve veřejné i soukromé sféře a ženy jsou stále ještě normativně předurčené soukromé sféře. Muži, kteří v systému vládou, přidělují oběma pohlavím role a určují tak také jejich eventuální kriminalitu. Mužská role se, stejně jako jejich kriminalita, týká funkcí v oblasti materiální výroby, role a kriminalita žen souvisí s funkcí v oblasti přirozené reprodukce společnosti.

¹⁹ Tamtéž, s. 35.

²⁰ Tamtéž, s. 36.

Podle feministické teorie trestní právo přihlíží k současnému rozdělení rolí podle pohlaví a na ženy se téměř nevztahuje, což se zdánlivě projevuje v jejich nízké kriminalitě. V tomto pohledu se totiž trestní právo, a tudíž i veřejná forma sociální kontroly, zaměřuje především na ty aktivity, které se vztahují k přirozené reprodukci společnosti jako prvořadě povinnosti žen a které vytvářejí tzv. specifickou ženskou kriminalitu.²¹

Shrnutí

Je zjevné, že žádná z teorií ženské kriminality nám nedá jednoznačnou odpověď na to, jaké jsou příčiny ženské kriminality, dokonce se dá tvrdit, že výše zmíněné nejznámější teorie nabízejí spíše více otázek než odpovědí.

Z hlediska stavu, struktury a dynamiky můžeme uzavřít, že ženy se kriminality dopouštějí v menším měřítku, přičemž v českém prostředí je zřejmá lehce stoupající tendence co do kvantity i co do kvality (lépe řečeno sofistikovanosti).

Je to tím, že se ženy chovají skutečně méně kriminálně, a sice i tehdy, když je nikdo nepozoruje? Nebo je to tím, že se sice potajmu chovají stejně kriminálně jako muži, ale že jsou ze strany trestněprávních orgánů méně kriminalizovány, a to znamená odhaleny a odsouzeny?²² Ze závěrů kriminologů (jak je ostatně zřejmé z výše uvedených teorií) obvykle vyplývá, že s oběma tvrzeními se dá do jisté míry souhlasit.

Struktura trestné činnosti žen poté odpovídá jejich společenskému postavení ve společnosti, jinak řečeno v ryze patriarchální společnosti ženy páchají spíše drobnou majetkovou trestnou činností a trestnou činností proti rodině a dětem, ve vyspělé demokratické společnosti s rovnoprávným zastoupením žen a mužů ve společnosti se jejich trestná činnost „přelévá“ i do tzv. trestné činnosti bílých límečků, a to včetně zneužití pravomoci úřední osoby.

Zůstává tak zásadní otázkou, zda by při ideálním zastoupení mužů a žen ve vysokých funkcích (50:50) stoupla i ženská kriminalita spojená s těmito posty tak, že by poměrově odpovídala kriminalitě mužských pachatelů.

²¹ Tamtéž, s. 41–42.

²² ŠMAUSOVÁ, G. 1992. Trestní právo a kriminalita žen. *Právník*, č. 131 (3-4), s. 269–280.

Vyhodnocení dat

Na základě vyžádaných rozhodnutí jsme v rámci výše definovaných korupčních trestných činů spáchaných ženami obdrželi 50 rozhodnutí okresních soudů. Z těchto rozhodnutí jsme byli nuceni vyřadit 7, neboť nesplňovaly zadané parametry – v jednom případě se jednalo o zproštění obžaloby (aniž by byl podán opravný prostředek), v jednom případě rozhodnutí nenabýlo právní moci v období let 2011–2014, ve třech případech se nejednalo o výše zmíněné trestné činy a ve dvou případech se v konečném důsledku jednalo o podmíněné zastavení trestního stíhání. Z analyzovaného vzorku 43 rozhodnutí okresních soudů bylo 8 trestních příkazů a 35 rozsudků.

Zároveň jsme obdrželi 15 rozhodnutí krajských soudů, z čehož 1 jsme z analýzy vyloučili (jednalo se o pravomocné zastavení trestního stíhání). Ze 14 analyzovaných rozhodnutí bylo 6 usnesení o odmítnutí odvolání jako nedůvodného podle § 256 tr. řádu – všechny z těchto odvolání podali obviněné, jedno podala i osoba oprávněná k podání odvolání (manžel obviněné) a jedno i státní zástupce v neprospěch obviněné. Zbytek rozhodnutí (9) bylo ve formě rozsudku, kdy v jediném případě byla obviněná zproštěna obžaloby (jednalo se o spolupachatelství dvou pachatelek), pětkrát byl obviněný zmírněn trest a zbytek se týkal vad postupu soudu prvního stupně podle § 258 odst. 1 písm. b), písm. d) tr. řádu, tedy že se soud prvního stupně nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí či porušil ustanovení trestního zákoníku. Osmkrát se odvolaly obviněné a pětkrát státní zástupce v neprospěch obviněných.

Výběr vzorku **trestných činů** jsme zdůvodnili výše. Z přijatých dat vyplývá, že ženské pachatelky se dopustily zejména trestného činu podplacení (20 případů) a zneužití pravomoci úřední osoby, potažmo veřejného činitele (23 případů). Na třetím místě z vybraných analyzovaných trestných činů se umístil trestný čin přijetí úplatku (4 případy), přičemž trestný čin nepřímého úplatkářství se vyskytl v 1 případě.

Ostatním trestným činům, které nebyly vyžádány na základě InfZ a které byly spáchány v souběhu s jiným vyžádaným trestným činem, se budeme věnovat v kapitole Komparace skutkově obdobných případů. Jednalo se ponejvíce o trestný čin zpronevěry a podvodu v jednočinném souběhu nestejnorodém s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby (resp. veřejného činitele).

Podrobný vzorek trestných činů (bez uvedení souběhu):

Číslo v závorce vyjadřuje počet pravomocně odsouzených žen v letech 2011–2014.

Trestní zákon účinný do 31. 12. 2009:

§ 158 (6) – zneužití pravomoci veřejného činitele

§ 160 (2) – přijetí úplatku

§ 161 (2) – podplacení

§ 162 (0) – nepřímé úplatkářství

§ 171 (1) – maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

§ 248 (3) – zpronevěra

§ 250 (2) – podvod

§ 255 (1) – porušování povinnosti při správě cizího majetku

Trestní zákoník:

§ 329 (17) – zneužití pravomoci úřední osoby

§ 331 (2) – přijetí úplatku

§ 332 (18) – podplacení

§ 333 (1) – nepřímé úplatkářství

§ 205 (3) – krádež

§ 206 (6) – zpronevěra

§ 209 (6) – podvod

§ 230 (1) – neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací

§ 256 (1) – sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě

§ 274 (2) – ohrožení pod vlivem návykové látky

§ 337 (3) – maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

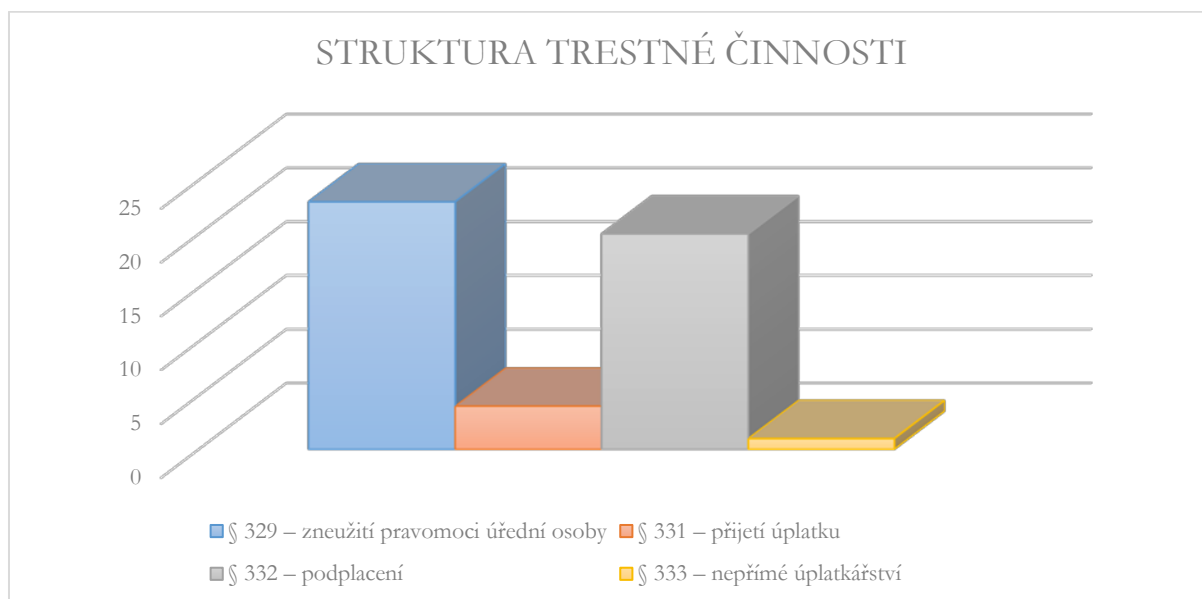
§ 340 (1) – organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice

§ 341 (1) – napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky

§ 348 (1) – padělání a pozměnění veřejné listiny

Dále již zpravidla nebudeme dělat rozdíly mezi trestnými činy podle trestního zákoníku a trestního zákona účinného do 31. 12. 2009, pokud k tomu nebude relevantní důvod.

Struktura trestné činnosti žen u vyžádaných trestných činů za roky 2011–2014:

Souběh trestné činnosti žen s vyžádanými trestnými činy za rok 2011–2014:

Účastenství pro účely analýzy chápeme v širším smyslu, to znamená jako účastenství podle § 24 tr. zákoníku, tedy organizátor, návodce, či pomocník, ale i jako spolupachatel podle § 23 tr. zákoníku. Z daného vzorku vyplývá, že účastenství bylo shledáno ve 4 případech, vždy jako forma pomoci. Tímto aspektem jsme se však více nezabývali, neboť nelze opomenout fakt, že pojmovým znakem korupce je dvoustrannost – ten, kdo korumpuje, a ten, kdo je korumpovaný – přičemž tyto skutečnosti se do účastenství nepromítají. Jinak řečeno pokud je jedna strana odsouzena za podplácení a druhá za přijímání úplatku, nebude se jednat o spolupachatelství či účastenství ve smyslu § 23 a § 24 tr. zákoníku. Větší výpovědní hodnotu má údaj, který se dá z analyzovaného vzorku vyčíst, tedy že žena nebyla v trestní věci jako pachatelka osamocená (v 16 případech, přičemž nemuselo nutně jít o případ projednávaný ve společném řízení).

Z hlediska kategorizace trestných činů ve formě bipartice na **přečiny a zločiny** podle § 14 tr. zákoníku, kdy platí, že přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let, přičemž zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny a zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let, se pachatelky dopouštěly zejména zločinů (18 případů). To je dáno tím, že trestní sazba odnětí svobody za jeden ze dvou nejrozšířenějších úmyslných trestných činů podplácení v kvalifikované skutkové podstatě podle § 332 odst. 1, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, tedy podplácení úřední osoby (nejčastěji Policie ČR), je v rozmezí jednoho roku až šesti let.

Pachatelky se také často dopouštěly zvláště závažného zločinu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1, odst. 2 písm. a), či písm. f), tedy spáchaly tento zvláště závažný zločin a opatřily tak sobě nebo jinému značný prospěch či způsobily značnou škodu, přičemž trestní sazba odnětí svobody se pohybuje v rozmezí tři roky až deset let (6 případů). Dalším zvláště závažným zločinem bylo v 1 případě přijetí úplatku úřední osobou (zkušební komisařskou autoškol) ve stádiu pokusu podle § 331 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, kdy trestní sazba odnětí svobody je v tomto případě rovněž v rozmezí tři roky až deset let.

Co se týče **vývojových stadií** trestného činu, kromě dvou případů stádia pokusu se vždy jednalo o dokonané trestné činy. V žádném z případů nebylo identifikováno stádium přípravy. Sluší se pro úplnost uvést, že jeden z pokusů byl pokus přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, který byl analyzován kvůli tomu, že pachatelka následně nabídla úplatek Policii ČR, aby věc nebyla řešena. V druhém případě se naopak jedná o případ sjednání výhody v rámci zadání veřejné zakázky, kdy do trestního jednání vstoupila pachatelka – úřednice na odboru právním městské části, který zadával veřejnou zakázku – přičemž zejména díky odposlechům byla trestná činnost zachycena orgány činnými v trestním řízení před dokonáním.

Státní příslušnost pachatelek byla v rozebíraném vzorku (vyjma ČR) shodně ve dvou případech Vietnamská socialistická republika, ve dvou případech Slovenská republika a konečně ve dvou případech Stát Mongolsko.

Z celkového počtu 43 případů zahrnujících 47 odsouzených žen bylo 25 (tedy zhruba polovina) v postavení **úřední osoby** podle § 127 tr. zákoníku, kdy úřední osobou se rozumí soudce, státní zástupce, prezident České republiky, poslanec nebo senátor Parlamentu České republiky, člen vlády České republiky nebo jiná osoba zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci, člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci, příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru nebo strážník obecní policie, soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce, notář při provádění úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisař, finanční arbitr a jeho zástupce, fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží, pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů, přičemž se k trestní odpovědnosti a ochraně úřední osoby podle jednotlivých ustanovení trestního zákoníku vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s její pravomocí a odpovědností. Důležité je zmínit, a je tak uvedeno i v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku, že výkon pravomoci je výslovně spojen s plněním úkolů státu nebo společnosti. To je blíže specifikováno v Komentáři k trestnímu zákoníku: *Za plnění úkolů státu nebo společnosti je třeba především považovat výkon důležitých veřejných funkcí, ale i činnost odpovědných úředníků a dalších osob taxativně vyjmenovaných v písmenech a) až i) uvedeného paragrafu, a výkon jejich působnosti vymezené v příslušných zákonech s tím spojené.*²³

Je třeba zdůraznit, že ve vzorku se nacházelo i velké množství případů zneužití pravomoci úřední osoby čistě pro potřebu pachatelky či osob jí blízkých (19), tedy striktně vzato nikoliv v návaznosti na korupční nabídku. Tyto případy však bylo třeba analyzovat pro zjištění motivací pachatelek vykonávající veřejnou moc. Dá se proto shrnout, že ryze korupční trestné činnosti se ženy dopouštěly v postavení úřední osoby zhruba ve 27 % případů.

Žádná odsouzená žena nebyla součástí **organizované zločinecké skupiny** podle § 129 tr. zákoníku, kterou se rozumí společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páčání úmyslné trestné činnosti. Naproti tomu v jednom z rozebíraných rozhodnutí byla kvalifikovaná **organizovaná skupina**, do které spadla i pachatelka – tlumočnice. Definici organizované skupiny trestní zákoník nezná. Soudní praxe a odborná literatura ji chápe jako sdružení nejméně tří osob, ve kterém je provedena určitá dělba úkolů mezi jeho jednotlivé členy a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu, a tím i jeho škodlivost a závažnost.²⁴

²³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, s. 1215.

²⁴ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 5. 1976, sp. zn. 4 To 13/76.

Organizovaná skupina nemusí mít trvalejší charakter, může být vytvořena i *ad hoc* pro spáchání jednoho trestného činu. Spojitost s organizovanou skupinou je trestána v rámci kvalifikovaných skutkových podstat při konkrétních trestných činech, popř. jako přitěžující okolnost ve smyslu ust. § 42 písm. o) tr. zákoníku.²⁵

K trestné činnosti se doznalo 11 ze 47 žen. V tomto případě je sporné, zda lze do této kategorie zařadit i ženy, které nepodaly odpor proti trestnímu příkazu (8 případů). Pro zjednodušení do této kategorie tyto pachatelky zařazujeme v souladu s premisou, že pachatelka v takovém případě svou vinu uznala (nepodala odpor) a s uděleným trestem souhlasí. Nemůžeme sem ovšem zařadit případy, když se po rozsudku soudu prvního stupně obviněná i státní zástupce vzdali práva na odvolání a souhlasili s vyhotovením tzv. zjednodušeného rozsudku bez odůvodnění podle § 129 odst. 2 tr. řádu (6 případů).

Opravné prostředky – odvolání – bylo pachatelkami s jistotou využity v 16 případech ze 43 trestních věcí. V 6 situacích byl na základě odvolání rozsudek soudu prvního stupně změněn ve prospěch pachatelky (1 zproštění a 5 zmírnění výroku o trestu).

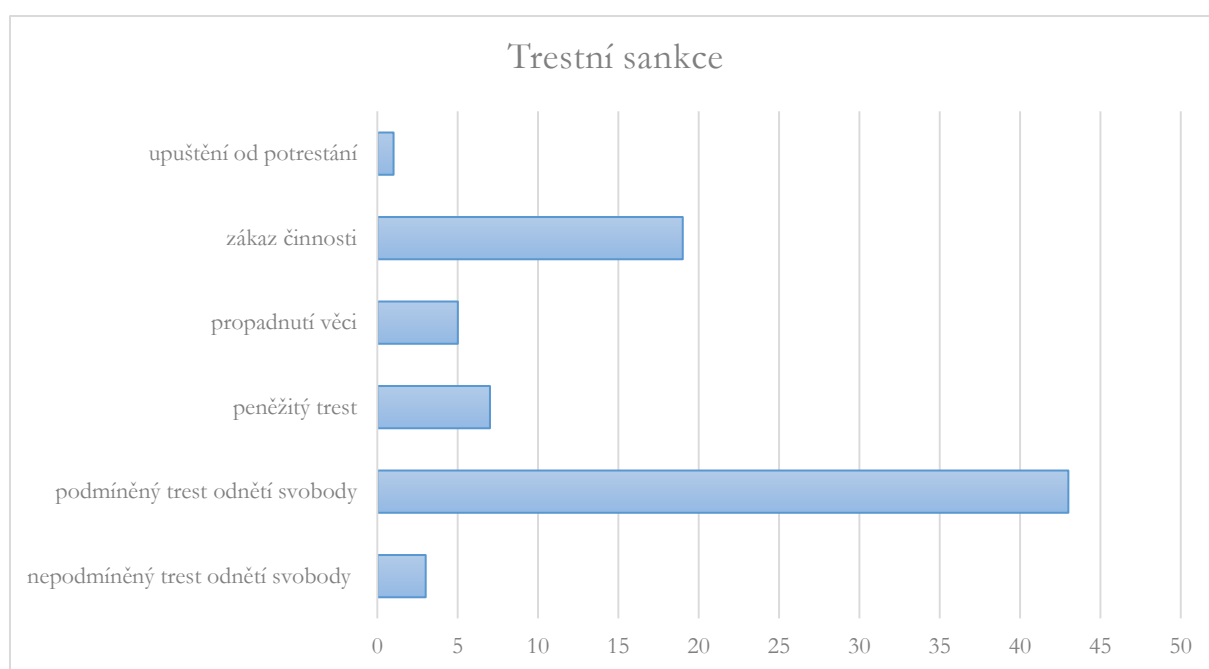
Charakteristiku pachatelek jsme posuzovali zejména z hlediska aspektů podle § 39 tr. zákoníku, ke kterým soud přihlíží při ukládání druhu a výměry trestu – osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatelek, jejich dosavadní způsob života, možnosti nápravy, chování po spáchaném trestném činu, míra zavinění, pohnutka, záměr, cíl aj. Z celkového počtu 47 odsouzených žen bylo 24 prvopachatelek oproti 6 ženám, které byly v minulosti trestány (většinou šlo o tzv. obecnou recidivu, tedy druh trestné činnosti byl odlišný). Všechny recidivistky byly přirozeně identifikovány u korupčních trestných činů (nikoliv u zneužití pravomoci úřední osoby pro svou potřebu). U zbytku vzorku nešlo tyto údaje zjistit, neboť se jednalo o trestní příkazy či zjednodušené rozsudky.

Nejčasnější polehčující okolností byla skutečnost, že pachatelka neměla trestní minulost, stejně jako že měla dobrou pověst v místě bydliště, čímž soudy zpravidla myslely, že pachatelka nebyla trestána pro přestupek v místě trvalého pobytu. Další častou polehčující okolností byly řádné zaměstnání a dobré pracovní výsledky. Méně častou polehčující okolností bylo doznání, upřímná lítost a náhrada způsobené škody. Soudy také při ukládání druhu a výměry trestu ve dvou případech přihlíděly k péči pachatelky o nezletilé dítě. Častou polehčující okolností, již nezávislou na vůli pachatelek, byla v České republice často kritizovaná dlouhá doba trestního řízení.

²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 568.

Naopak nejčastější přitěžující okolností bylo spáchání více trestných činů v souběhu, recidiva a dlouhodobost páchání trestné činnosti. Méně často se poté objevovalo způsobení vyšší škody, než předpokládá skutková podstata trestného činu a ziskuchtivost.

V analyzovaném vzorku se nejvíce vyskytovaly tresty odnětí svobody s podmíněným odkladem. Z celkového počtu 47 žen bylo k tomuto trestu odsouzeno 43 žen. Jen ve třech případech byly pachatelky odsouzeny k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V jednom z těchto případů to bylo způsobeno tím, že byl uložen souhrnný trest (soud pachatelku odsoudil za trestný čin, který spáchala dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný její trestný čin), druhý se týkal recidivistky se sklonem k páchání trestné činnosti poté, co požije alkoholické nápoje, a jen v jednom z případů soudy vyhodnotily jednání pachatelky jako natolik společensky škodlivé, že jí i přesto, že v minulosti nebyla trestána, uložily nepodmíněný trest v prvním stupni v trvání čtyř let, po odvolání zmírněn na dobu tří let ve věznici s dozorem (jednalo se o výše zmíněný zločin sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě v souběhu se zneužitím pravomoci úřední osoby). V jednom případě aktivní korupce byl pachatelce uložen peněžitý trest ve výši nabízeného úplatku 20 000 Kč.

Peněžitý trest byl pachatelkám uložen v 7 případech, trest propadnutí věci v pěti případech (vždy se jednalo o nabídnutý úplatek), v 19 případech byl uložen trest zákazu činnosti (vesměs buď ohledně zákazu řízení motorových vozidel v souvislosti s odhalením návykové látky při řízení automobilu, potažmo zákazu výkonu funkce, která byla zneužita ku prospěchu či spáchání škody). V jednom případě bylo upuštěno od potrestání se zajímavým pragmatickým zdůvodněním, a to že „Pokud by soud za této situace přistoupil k uložení souhrnného trestu, musel by takový trest být přísnější, což by nutně muselo vést k tomu, že by obžalovaná znovu musela nastoupit výkon trestu odnětí svobody, a

tím by došlo ke zmaření dosud úspěšně probíhající resocializace obžalované a ve svém důsledku i k ohrožení řádné výchovy jejího nezletilého dítěte v rodině. Soud vzhledem k těmto okolnostem dospěl k závěru, že je na místě využít ustanovení § 37 tr. zákona, tedy upustit od uložení souhrnného trestu, neboť trest uložený dřívějším rozsudkem soud považuje za dostatečný. Ze všech dosavadních poznatků k chování obžalované vyplývá, že dříve uložený trest vedl a nadále vede k její nápravě, přičemž lhůta stanovená při jejím podmíněném propuštění se jeví soudu jako zcela postačující.

Díličí závěry

Z vyhodnocených dat se již díličím způsobem dá odpovědět na některé stanovené výzkumné otázky:

1) Dopouštějí se ženy spíše aktivní, či pasivní korupce?

Z dostupných dat lze jednoznačně shledat, že ženy se dopouštějí více aktivní korupce (20 případů podplacení), nikoliv korupce pasivní (4 případy přijetí úplatku), a to v poměru 5:1. Tato forma korupce je méně společensky škodlivá, což je patrné i z menší trestní sazby u těchto trestných činů. Z hlediska úplatkářských trestných činů podíl aktivní korupce k pasivní korupci není shodný s mužskými pachateli, když tento mužský podíl je v období let 2011–2014 je cca 3:1.

V drtivé většině případů ženy nabídky úplatek samy od sebe, jinými slovy nebyly iniciovány (požádány) druhou stranou, přičemž nabídka většinou směřovala k úředním osobám, nejvíce k příslušníkům Policie ČR.

K této výzkumné otázce je ovšem nutno připomenout, že k výraznému zkreslení dochází kvůli vysoké míře latence u korupčních trestných činů obecně, přičemž podle některých kriminologů je latence u ženské kriminality ještě vyšší. Je proto velmi pravděpodobné, že velké množství korupčních trestných činů spáchaných ženami nebylo odhaleno, protože ani jedna z dotčených stran (strana poskytující úplatek a strana přijímající úplatek) nemá zájem na odhalení trestné činnosti. V takovém případě kriminologové doporučují doplňující formu výzkumu, a to například dotazník reprezentativnímu vzorku populace, ve kterém by respondenti anonymně odpovídali na otázky typu „Setkal jste se Vy sám, či víte o někom ve Vašem okolí, kdo by se setkal s korupční nabídkou?“.²⁶ Nejen proto TI v rámci celého projektu zařadila i provedení sociologického výzkumu společností STEM/MARK. Otázka osobní zkušenosti s korupčním jednáním byla zařazena do kvantitativní části výzkumu, přičemž z 810 dotázaných deklaruje osobní zkušenost s korupcí 18 % obyvatel. Častěji mají však osobní zkušenost muži, a to ve 22 %, oproti ženám, kde přiznaly osobní zkušenost s korupcí ve 14 % případů. Též je z průzkumu patrné, že osobní zkušenost s korupcí se stává častější s vyšším věkem s vyšším vzděláním a s větší velikostí místa bydliště. Osobní zkušenost s korupcí je rozdělena i do oblastí, v jejich rámci se s nimi muži nebo ženy setkávají. V oblasti zdravotnictví přiznávají častější kontakt s korupcí ženy, naopak ve stavebnictví, což je druhá nejfrekventovanější oblast, se s korupcí setkávají více muži. Výzkum probíhal formou kvantitativního a posléze i kvalitativního zjišťování.

²⁶ Srov. např. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: Aspi, 2008. 527 s.

2) Jaký je podíl tzv. velké korupce v korupční trestné činnosti žen?

Tzv. velkou korupcí se rozumí případy sofistikované korupce s vysokou mírou společenské škodlivosti, kdy dosahuje nejvyšších politických pater buď v podobě korupce těch čelních představitelů státu či samosprávných celků, kteří mají pravomoc vytvořit, změnit nebo zrušit „pravidla hry“, potažmo těch čelních představitelů státu či samosprávných celků, kteří mají pravomoc rozhodovat o významných projektech, přičemž je v obou případech zachována příčinná souvislost s touto pravomocí.

Z analýzy vyplývá, že v ani jednom případě nebyly naplněny pojmové znaky velké korupce. Společensky nejškodlivějšími případy byly v jednom případě sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, kdy pachatelka byla jednak členka právního odboru městské části, a také členkou hodnotící komise. V druhém případě se jednalo o organizovanou skupinu zajišťující neoprávněné udílení studijních víz občanům Vietnamské socialistické republiky za úplatu, kdy se v této skupině vyskytovala tlumočnice (úřední osoba).

3) Jaký je podíl žen, které se korupční trestné činnosti dopustily v postavení úřední osoby?

Více než polovina odsouzených žen byla v postavení úřední osoby (25). K tomu je ovšem třeba dodat, že ve vzorku se nacházelo i velké množství případů zneužití pravomoci úřední osoby čistě pro potřebu pachatelky či osob jí blízkých (19), tedy striktně vzato nikoliv v návaznosti na korupční nabídku či žádost. Korupční trestné činnosti se tak ženy dopouštěly v postavení úřední osoby zhruba ve 27 % případů.

4) Jaký je podíl žen, které se ke korupční trestné činnosti či zneužití pravomoci úřední osoby doznají?

Jen 3 ženy se v průběhu trestního řízení procesně doznaly ke studované trestné činnosti v plném rozsahu. K tomu jsme však připočetli i 8 pravomocných trestních příkazů, neboť jsme předpokládali, že pachatelky v těchto případech uznávají svou vinu i udělený trest. Oproti původním předpokladům se ke své trestné činnosti doznala jen bezmála čtvrtina pachatelek.

5) Jaký je podíl žen, které se dopustily korupčních trestných činů jako prvopachatelky?

Ve vzorku bylo 25 prvopachatelek z celkových 47 odsouzených žen. U 6 byla shledána trestní minulost (včetně zahlazených trestů), přičemž se jednalo o korupční trestné činy (nikoliv zneužití pravomoci úřední osoby). U zbytku vzorku nebylo možné tyto údaje analyzovat, neboť se jednalo buď o trestní příkazy, či zjednodušené rozsudky. Poměrně tedy převažovaly ženy bez trestní minulosti.

6) Jaký je podíl žen, které se ke korupční trestné činnosti či zneužití pravomoci úřední osoby dopustily v organizované formě (součást organizované skupiny nebo organizované zločinecké skupiny)?

Jen v jednom případě byla kvalifikována organizovaná skupina, v níž měla podíl jedna pachatelka. Organizovaná zločinecká skupina nebyla kvalifikována v žádném z případů.

Komparace skutkově obdobných případů

V této kapitole se budeme blíže věnovat jednotlivým skutkově obdobným skupinám případů, které jsme vytvořili na základě vyhodnocení dat. Jsou jimi v první řadě korupce pasivní a aktivní, případně korupce nepřímá. Další kategorie se zaměřuje na zneužití pravomoci úřední osoby nejprve v souvislosti s přijetím úplatku a poté i bez korupční nabídky či požadavku. Tyto případy budeme hodnotit zejména s důrazem na způsob spáchání trestných činů, charakteristiku pachatelů, právní kvalifikaci a uložený trest.

Vyskytují se případy, které náleží do více skupin. Většinou se týkají zneužití pravomoci úřední osoby související s přijetím úplatku – souběh skupin pasivní korupce a zneužití pravomoci související s přijetím úplatku. Takové případy analyzujeme v obou skupinách.

Pasivní korupce

Pasivní korupcí myslíme situace, kdy pachatelka sama nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu²⁷ pro sebe nebo pro jiného žádá, přijme nebo si dá slíbit úplatek.²⁸ Zároveň jde podle § 331 tr. zákoníku i o situace, kdy pachatelka sama nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného žádá, přijme nebo si dá slíbit úplatek. Takový případ se však v analýze rozsudků týkajících se žen neobjevil, oproti tomu v souvislosti s analýzou rozsudků mužů pachatelů se objevily tři rozsudky týkající se uplácení dle § 331 tr. zákoníku v rámci podnikatelské činnosti pachatelů. V prvním případě šlo o úplatek ve výši 40 000 Kč, v druhém případě pak o úplatek ve výši 11 000 Eur a ve třetím případě šlo o souhrnné částky 55 589 Eur a 909 860 Kč.

Objektivní stránkou skutkové podstaty § 331 odst. 1 tr. zákoníku je jednání pachatelky spočívající v přijetí úplatku. Není rozhodné, zda k přijetí úplatku došlo před, při nebo až po obstarávání věcí obecného zájmu či v souvislosti s podnikáním. Rovněž není rozhodné, zda byl pachatelce tento úplatek předem nabídnut či slíben (slibem se rozumí méně konkrétní nabídka). Trestní odpovědnost pachatelky je naplněna okamžikem, kdy fakticky obdrží úplatek a je schopna s ním dále disponovat.

²⁷ Věcí obecného zájmu se podle judikatury Nejvyššího soudu rozumí nejen rozhodování orgánů státní správy, ale i jiná činnost při uspokojování společnosti či určité sociální skupiny v oblasti materiálních, sociálních, kulturní a jiných potřeb (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 16/1988 Sb. rozh. tr.).

²⁸ Úplatkem se podle § 334 odst. 1 tr. zákoníku rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě a na kterou nemá nárok – jedná se o finanční či materiální prospěch, ale např. i o protislužbu apod.

Výše úplatku není trestním zákoníkem stanovena a je třeba ji hodnotit spolu s dalšími okolnostmi v rámci společenské škodlivosti trestného činu.²⁹

Jak bylo řečeno, nemusí jít jen o faktické přijetí úplatku, postačí, když si pachatelka dá úplatek slíbit tím, že úplatek neodmítne a alespoň konkludentně s nabídkou souhlasí (příprava povýšena na dokonaný trestný čin).

Společensky škodlivějším jednáním je jednání pachatelky podle následujícího odstavce (druhá samostatná speciální skutková podstata), které je dokonáno tím, že úplatek žádá, ač výslovně či konkludentně (rovněž zvláštní druh přípravy, která je povýšena na dokonaný trestný čin). K tomu, že pachatelka, která úplatek žádala, ho fakticky přijala, se poté přihlédne při výměře trestu (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 3/1978 Sb. rozh. tr.). Zákonodárce tedy přísněji stíhá tu formu pasivního úplatkářství, kdy pachatelka postupuje z vlastní iniciativy a svádí tak jiného ke spáchání trestného činu.³⁰

V rámci kvalifikované skutkové podstaty podle odst. 3 zákonodárce považuje za společensky škodlivější, pokud je výše zmíněné jednání spácháno v úmyslu získání značného neoprávněného prospěchu pro sebe či pro jiného anebo pokud ji spáchal speciální subjekt – úřední osoba. V takovém případě je přípustný jednočinný souběh s trestným činem zneužívání pravomoci úřední osoby podle § 329 tr. zákoníku, kterým se v analýze podrobně zabýváme.

Vůbec nejškodlivější jednání je podle čtvrtého odstavce, kdy pachatelka spáchala tento trestný čin v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu anebo jako úřední osoba v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

Za přijetí úplatku podle odst. 1 je možné uložit trest odnětí svobody až na čtyři léta nebo zákaz činnosti. Pokud pachatelka úplatek žádá, je možné jí uložit trest odnětí svobody v trvání šest měsíců až pět let. Pro kvalifikovanou skutkovou podstatu podle odst. 3 je možné uložit trest odnětí svobody na tři léta až deset let nebo propadnutí majetku, podle odst. 4 poté na pět až dvanáct let. Je nutno podotknout, že trestní sankce za tento trestný čin poměrně razantně stoupají.

V letech 2011–2014 byly za trestný čin přijetí úplatku pravomocně odsouzeny pouze 4 ženy.

²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s 3161.

³⁰ PAVLIŠOVÁ R., NOVÁK M. Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2007 až 2009 ve věcech úplatkářských trestných činů. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2010, s. 13.

1) Způsob spáchání

Ve všech analyzovaných případech pasivní korupce došlo k faktickému předání úplatků do dispozice ženských pachatelek. Šlo o rozličnou plejádu situací, od podvodů s přidělováním státních technických kontrol, rozsáhlé korupční činnosti v rámci řidičských zkoušek, neoprávněného pobytu a informací z trestního řízení.

V prvním z případů šlo o referentku referátu podatelny odboru vnitřních věcí statutárního města, která na základě od mužského spolupachatele podaných fingovaných žádostí o přidělení nové registrační značky, nového technického průkazu či nového osvědčení o registraci vozidel z důvodů ztráty či poškození zaznamenávala do příslušné elektronické databáze centrálního registru vozidel, přičemž si byla vědoma toho, že vozidla uvedené technické prohlídky neprodělala a podle domluvy za každé motorové vozidlo přebírala od spolupachatele finanční odměnu ve výši 200,- Kč (necelých 200 záznamů). Odsouzená referentka tak umožnila pachateli realizovat a „legalizovat“ rozsáhlou podvodnou činnost v rámci státních technických kontrol. Byla odsouzena i za přečin padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 odst. 1 tr. zákoníku.

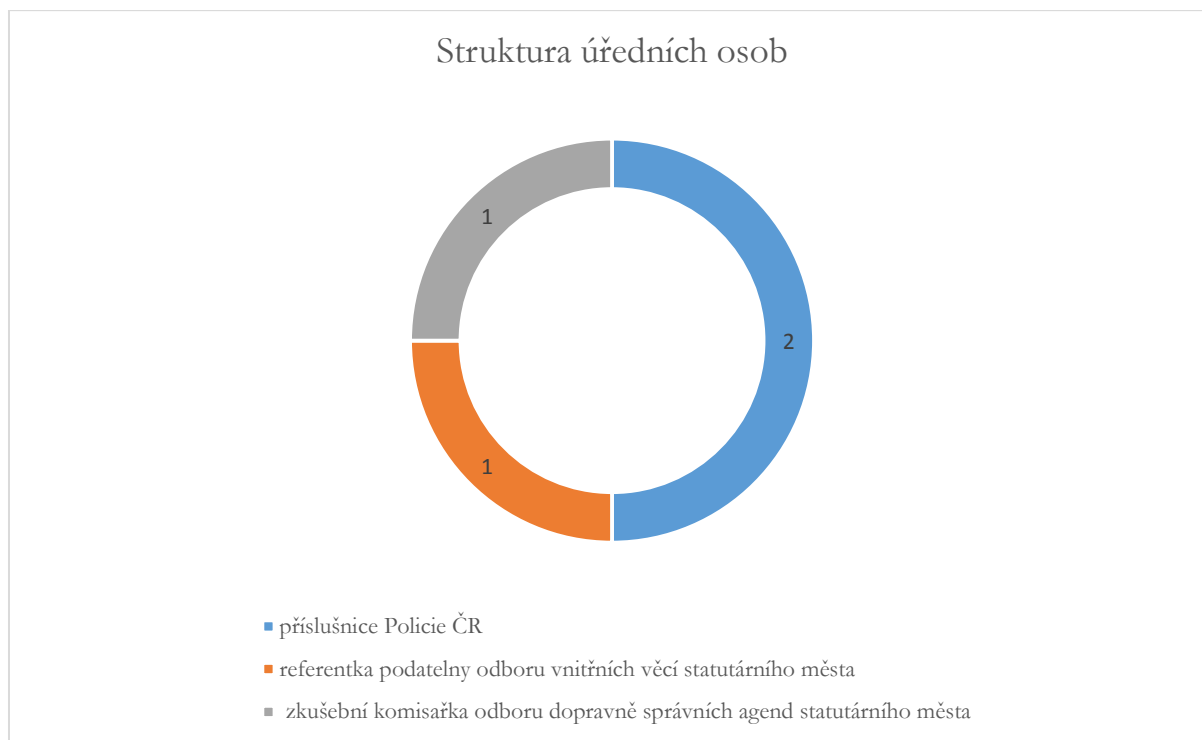
Dalším z případů pasivní korupce byla rozsáhlá protiprávní činnost zkušebních komisařů a provozovatelů autoškol spočívající v uplácení zkušebních komisařů za účelem bezproblémového a úspěšného složení závěrečné zkoušky související se získáním řidičského oprávnění (částkou pohybující se kolem 10.000 Kč za jednoho uchazeče). Jedna pachatelka - žena, která byla součástí skupiny zkušebních komisařů - mužů, byla jako ostatní usvědčena zejména na základě tzv. prostorových odposlechů, a to z přijetí úplatku v hodnotě 28.000 Kč.

Dva zbývající případy se týkaly nekalého jednání policistek. Jedna přijala úplatek v podobě láhve alkoholu (tzv. jahůdek) od svého kamaráda z dětství, kterému poskytla informace z trestního řízení, ve kterém figuroval jako obviněný. Druhá z policistek zase přebírala a předávala za úplatek (hodinky v hodnotě 750 Kč a dvojce boty v celkové hodnotě 900 Kč) mimo své služební pracoviště podklady i doklady cizinců potřebné k vyřízení jejich záležitostí na inspektorátu cizinecké policie ohledně jejich pobytu v České republice, přičemž na základě úplatku vyřizovala podané žádosti bez osobní účasti těchto cizinců, v jednom případě i bez potřebných dokladů. Nutno dodat, že k dopadení pachatelů přispěly prostředky v podobě odposlechů a sledování osob a věcí.

2) Charakteristika pachatelek

Charakteristika pachatelek je různá – ve dvou případech se jedná o příslušnice Policie ČR, vyskytla se i referentka podatelny odboru vnitřních věcí statutárního města a konečně zkušební komisařka odboru dopravně správních agend statutárního města, v těchto případech šlo (s výjimkou referentky

podatelny odboru vnitřních věcí statutárního města, která patrně nepadělala veřejnou listinu v rámci své pravomoci) o úřední osoby, které přijaly úplatek v souvislosti se svou pravomocí, kterou v této návaznosti zneužily.

Všechny z pachatelek svou trestnou činnost popíraly či odepřely vypovídat. V případě spolupachatelů trestné činnosti související se státní technickou kontrolou vozidel se doznal mužský pachatel.

3) Právní kvalifikace

Pachatelky se dopustily až na výše zmíněnou výjimku zvláště závažného zločinu přijetí úplatku podle § 331 odst. 1 alinea první, odst. 3 tr. zákoníku (referentka podatelny odboru vnitřních věcí statutárního města se dopustila toliko základní skutkové podstaty tohoto trestného činu), a ve dvou případech v souběhu s přečinem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) – policistka zaměstnaná na inspektorátu cizinecké policie tímto přečinem nebyla shledána vinou.

4) Trestní sankce

Všechny pachatelky obdržely podmíněný trest odnětí svobody v trvání od 20 měsíců do pěti roků. Pachatelce – referentce podatelny odboru vnitřních věcí statutárního města byl rovněž uložen peněžitý trest ve výši 400.000 Kč (prokázané obohacení). Všem pachatelkám byl uložen i zákaz činnosti v různé výši – policistkám u bezpečnostních sborů, zkušební komisařce v této pozici i v pozici v oboru autoškol a referentce podatelny odboru vnitřních věcí statutárního města zákaz činnosti ve státní správě.

Aktivní korupce

Aktivní korupcí se rozumí ve smyslu § 332 odst. 1 tr. zákoníku situace, kdy pachatelka jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo pokud jinému nebo pro jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek v souvislosti s podnikáním svým nebo s podnikáním jiného. Někteří autoři trefně shrnují, že uvedený trestný čin je svou povahou zrcadlový k trestnému činu přijímání úplatku.³¹

Poskytnutí úplatku je takové jednání pachatelky, která předá úplatek do volné dispozice uplácené osoby – ať už přímo nebo nepřímo, je však nutné přijetí uplácenou osobou. V případě formy poskytnutí úplatku je však nutné, aby si uplácená osoba byla vědoma, že k poskytnutí úplatku došlo a aby jej přijala, v opačném případě by se jednalo pouze o formu nabídnutí či slib úplatku, což je takové jednání pachatelky, kdy uplácené osobě učiní výslovnou, nebo konkludentní nabídku či slib úplatku. K poskytnutí úplatku je tedy nutné faktické předání úplatku.

K dokonání tohoto trestného činu tedy postačí pouhé nabídnutí či slib neoprávněné výhody uplácenému. K naplnění skutkové podstaty trestného činu podplacení se nevyžaduje, aby pachatel chtěl dosáhnout protiprávního zvýhodnění. O nabídku úplatku proto půjde i v případě, že si pachatel touto nabídkou chce pouze zajistit, aby věc obecného zájmu byla řádně a včas obstarána.

Znakem kvalifikované skutkové podstaty uvedené v druhém odstavci je úmysl opatřit jinému značný prospěch, či způsobit značnou škodu a alternativně pokud se pachatel dopustí jednání popsaného v prvním odstavci vůči úřední osobě.

Z pohledu trestních sankcí je možné uložit za jednání uvedené v § 332 odst. 1 tr. zákoníku trest odnětí svobody až na dvě léta nebo peněžitý trest, v případě kvalifikované skutkové podstaty je možné uložit

³¹ PAVLIŠOVÁ R., NOVÁK M. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2007 až 2009 ve věcech úplatkářských trestných činů*. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2010, s. 14.

trest odnětí svobody v rozmezí jeden rok až šest let, propadnutí majetku nebo peněžitý trest. Také trestní sankce za tento trestný čin poměrně razantně stoupají.

Aktivní korupce v souvislosti s prověřováním protiprávní činnosti

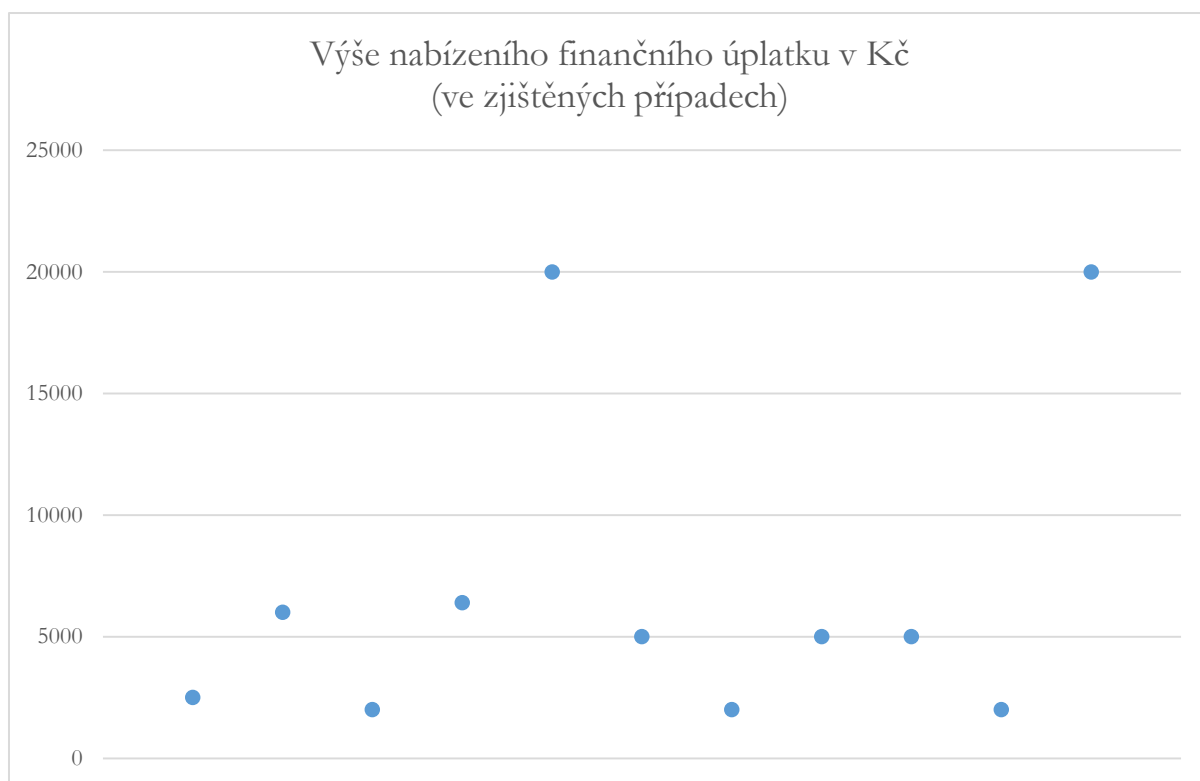
Hlavní skupinou případů, která se ve vzorku často opakovala – 16 případů ze 43 – se týkala korupce v souvislosti s prověřováním přestupku, či trestné činnosti. Nejčastěji se jednalo o klasické dopravní kontroly, dále o celní kontrolu, ale také o samotné ovlivňování prověřování přestupku, či trestné činnosti v podobě prověřování krádeží, dopravních nehod apod. V jednom případě došlo i ke korupční nabídce oznamovateli za „stáhnutí“ trestního oznámení.

1) Způsob spáchání

V případech aktivní korupce v rámci náhodných dopravních kontrol (8) se jednalo o nabídku úplatku Policii ČR, při které byl pachatelkám (v jednom případě nabídla úplatek nikoliv řidička, nýbrž spolujezdkyně) naměřen alkohol v krvi při řízení automobilu, či byla zjištěna přítomnost drog, potažmo v jednom z těchto případů bylo zjištěno, že pachatelka nemá řidičské oprávnění. Výše nabídnutého úplatku se pohybovala od 2.000 Kč do 20.000 Kč. Typově podobný případ se týkal nabídky úplatku prodavačkou při celní kontrole ve výši 6.000 Kč.

Dalším častým způsobem jednání (6) byla skutečnost, že se pachatelky dopustily trestného činu či přestupku a po příjezdu Policie ČR jim nabídly úplatek za to, aby věc nebyla dále řešena. V jednom případě došlo i k přijetí takového úplatku policistou, který byl trestně stíhaný odděleně. Ve dvou z takových případů pachatelka nejednala pro sebe, ale pro jiného – v prvním případě na pokyn manžela, ve druhém ze své vlastní iniciativy, kdy zastavila svůj automobil u policistů řešící dopravní přestupek jejího známého a nabídla jim úplatek, načež bylo zjištěno, že sama řídila pod vlivem alkoholu.

Odlišné okolnosti nabídnutí úplatku byly v případě matky syna, na kterého bylo podáno trestní oznámení. Matka nabídla úplatek 20.000 Kč za „stáhnutí“ předmětného trestního oznámení proti jejímu synovi.

2) Charakteristika pachatelů

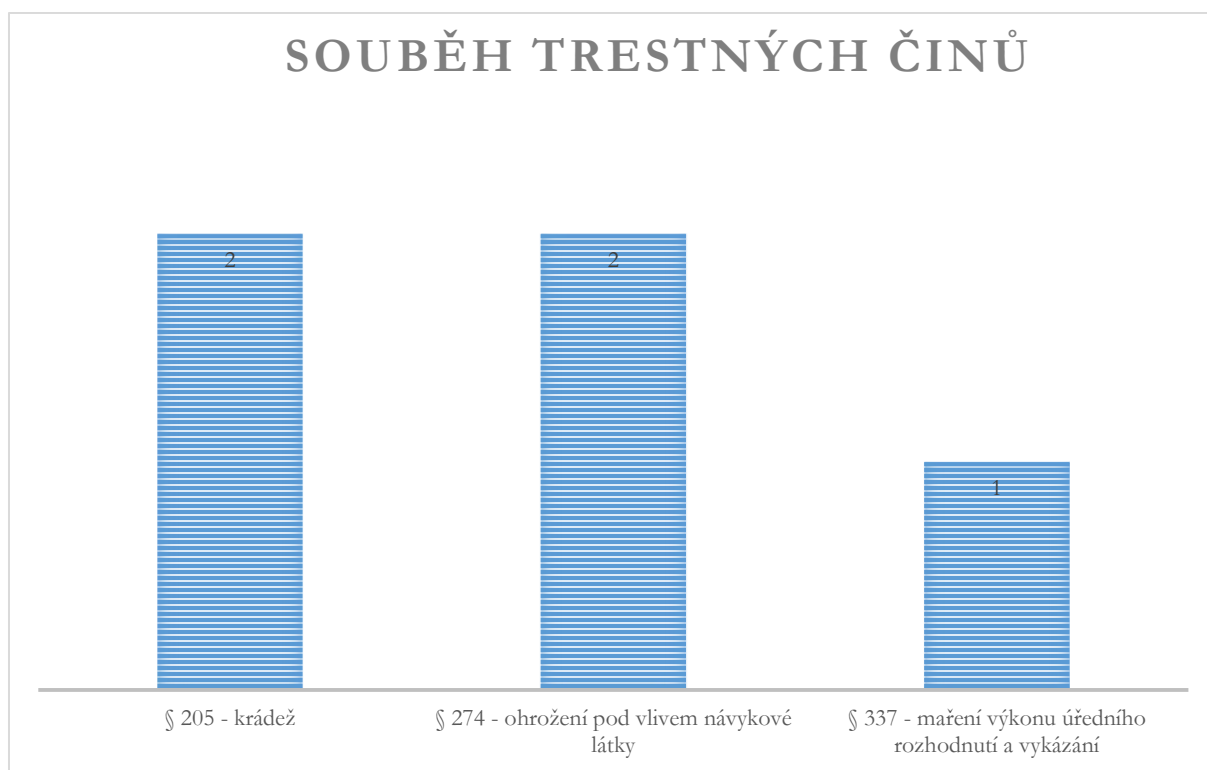
Ve vzorku se nacházely až na 5 případů pachatelů s trestní minulostí prvopachatelky, přičemž u některých rozhodnutí nešlo tyto údaje zjistit (trestní příkazy či zjednodušené rozsudky). Všechny pachatelky, až na jeden výskyt trestního příkazu, v analyzovatelných rozhodnutích popíraly svou trestnou činnost, přičemž typickou obhajobou bylo tvrzení, že pachatelka myslela, že platí pokutu, nikoliv že nabízela úplatek. Žádná z pachatelek nebyla úřední osobou.

Nezanedbatelná část trestné činnosti byla spáchána nikoliv ve prospěch samotné pachatelky, nýbrž ve prospěch jiných osob – manžela, syna, či známého.

3) Právní kvalifikace

Až na jeden případ, kdy úplatek směřoval nikoliv orgánu veřejné moci, ale oznamovateli trestné činnosti, se ve všech případech aktivní korupce v této skupině jednalo o zločin podplacení podle § 332 odst. 1 alinea první, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, tedy kvalifikovaná skutková podstata kvůli nabídce úplatku úřední osobě (Policii ČR nebo v jednom případě příslušníkům celní správy). Souběh s výše uvedeným činem nebyl zvlášť obvyklý, nejčastěji se jednalo o souběh vícečinný různorodý za

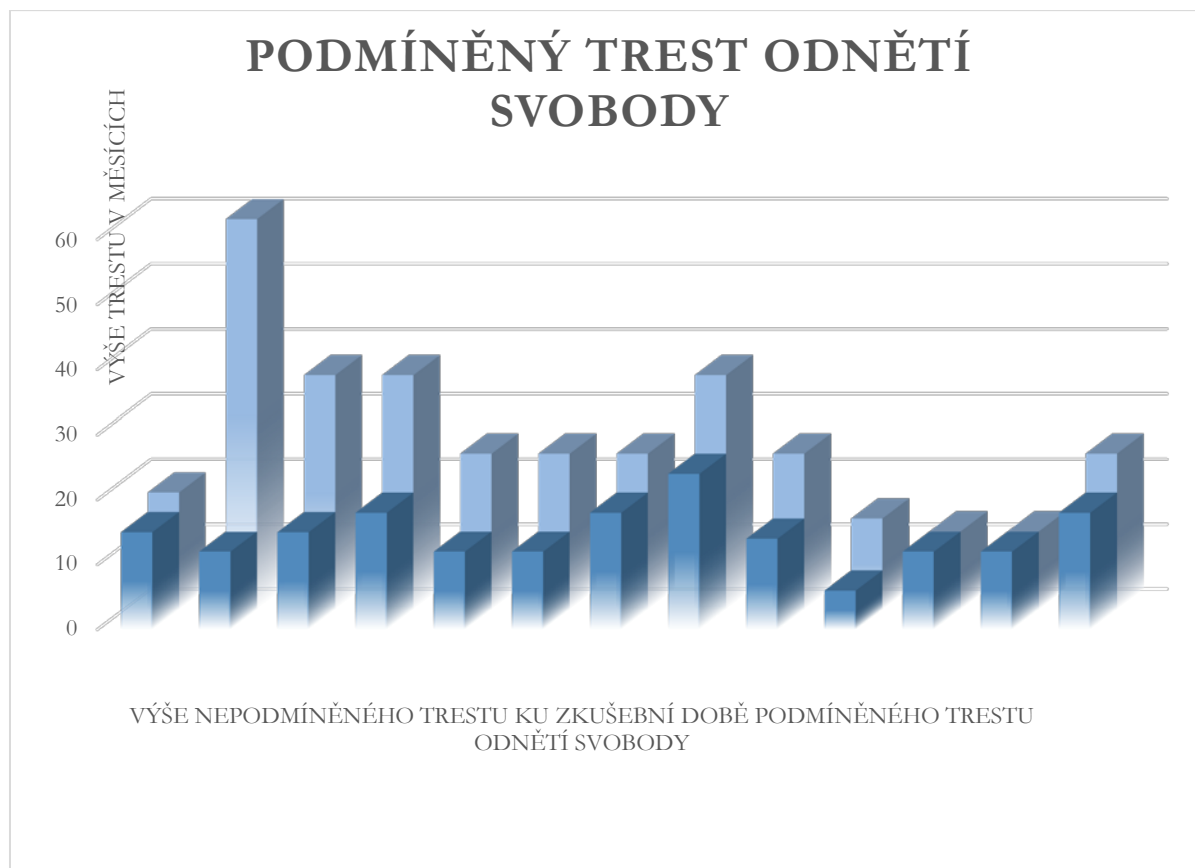
trestné činy krádeže, ohrožení pod vlivem návykové látky a maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, jejichž „neřešení“ se pachatelky pokoušely uplatit příslušníky Policie ČR.

4) Trestní sankce

V této skupině se objevily hned dva z celkových tří případů odsouzených pachatelek k výkonu trestu odnětí svobody. První z nich byl způsoben uložením souhrnného trestu, když pachatelku soud odsoudil za trestný čin podplacení, který spáchala dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za její jiný trestný čin. Druhý z nepodmíněných trestů odnětí svobody byl udělen pachatelce – recidivistce – a to při spodní hranici trestní sazby a do věznice s dozorem, přestože pachatelka „nebyla prvotrestanou, dopustila se trestné činnosti v době, kdy měla žít řádně i z důvodu uloženého a vykonávaného trestu obecně prospěšných prací, byla před spácháním projednávané trestné činnosti již i ve výkonu trestu odnětí svobody pro trestnou činnost atakující chráněný zájem, jímž je ochrana pořádku ve věcech veřejných“. Tyto skutečnosti zdůraznil odvolací soud s tím, že udělený trest je nepřiměřeně mírný, ovšem jelikož projednával odvolání z podnětu obviněné a nikoliv státního zástupce, nemohl tyto vady prvostupňového soudu napravit, a to s ohledem na zásadu *prohibitio reformationis in peius*.

Ostatní tresty byly s podmíněným odkladem výkonu trestu v celé zákonné škále zkušební doby ve výši od jednoho roku do pěti let, až na případ poskytnutí úplatku policistovi, za který byl uložen jen peněžitý trest ve výši samotného úplatku – 20.000 Kč.

Zároveň byl ve čtyřech případech uložen trest propadnutí věci vždy ve výši nabízeného úplatku (2.000-6.000 Kč), dvakrát peněžitý trest 15.000 Kč, resp. 20.000 Kč a ve dvou případech zákaz činnosti řízení motorových vozidel (nabídnutí úplatku po dopravní nehodě pod vlivem alkoholu, popř. v situaci, kdy se pachatelka snažila ovlivnit dopravní kontrolu jejího známého, přičemž sama řídila opilá).

Ostatní

Ostatní skutkové okolnosti zbylých čtyř případů aktivní korupce jsou poměrně odlišné. Zaprvé šlo o pachatelku s trestní minulostí, které byl za druhově jiný (nekorupční) trestný čin nařízen trest obecně prospěšných prací. Odsouzená žena nabídla úplatek 5.000 Kč statutárnímu zástupci společnosti, pro kterou měla vykonávat veřejně prospěšné práce, aby jí tyto práce vykázal bez reálného plnění, což onen statutární zástupce opravdu udělal (nahlásil probační a mediační službě výkon těchto prací). Na prokázání této trestné činnosti měly velký vliv odposlechy realizované v jiné trestní věci, jakož i následné samotné doznání pachatelky, která uvedla, že byla ve složité situaci, v té době již byla

těhotná, nechtěla zpátky do vězení, když byla před tím z výkonu trestu podmíněně propuštěna. Doznání a osobní situace pachatelce výrazně pomohly, neboť soud nakonec upustil od jejího potrestání, neboť by jinak musel přistoupit k uložení souhrnného trestu, který by takový byl přísnější, což by nutně muselo vést k tomu, že by obžalovaná znovu musela nastoupit výkon trestu odnětí svobody (tento případ jsme zmiňovali u trestů v kapitole vyhodnocení dat).

Dalším případem odlišujícím se od běžně páchané aktivní korupce byl případ podplacení zkušebního komisaře autoškol dvěma ženskými pachatelkami mongolské státní příslušnosti a to ve snaze získat řidičské oprávnění, mimochodem v českém prostředí je v současné době poměrně častým problémem snaha žadatelů při získání řidičského oprávnění obejít povinné procedury spojené se získáváním řidičského oprávnění. Tyto pachatelky byly odsouzeny trestním příkazem k podmíněnému trestu odnětí svobody se zkušební dobou 12 měsíců.

Aktivní korupce se také dopustila vysoce postavená zaměstnankyně soukromé vysoké školy v Praze, která v rámci své pozice nabízela úplatky v podobě darů a finanční hotovosti (přesná částka byla soudy z blíže nespecifikovaného důvodu anonymizována) za získání pronájmů budov této vysoké školy. Pachatelka se rovněž dopustila zpronevěry finančních prostředků za účelem opravy svého bytu, neoprávněného proplácení finančních odměn a neoprávněného odpouštění poplatků za studium (trestné činy podplacení, zpronevěra a porušení povinnosti při správě cizího majetku). Po odvolání byla pachatelka, která svou vinu od počátku popírala, odsouzena na základě výpovědí svědků a listinných důkazů k podmíněnému trestu odnětí svobody se zkušební dobou 4 roků, zákazu činnosti statutárního orgánu, ředitelky, kvestorky či prokuristky v právnických osobách a dobu 5 roků a propadnutí věci v hodnotě 150.000 Kč. Jako polehčující okolnosti jí byly přičteny nulová trestní minulost a zasloužení se v poli vzdělávacího rozvoje a handicapovaných studentů, na druhou stranu jí byla k tíži přičtena celková vysoká škoda.

Nejsložitějším případem aktivní korupce byla organizovaná skupina tří vietnamských pachatelů, jedné Vietnamky – tlumočnice do jazyka českého – a dvou Čechů, kteří se různým podílem podíleli na organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice, popř. k napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky. Organizovaná skupina neoperovala pouze na území České republiky, ale také Polské republiky a Německé spolkové republiky.

Tlumočnice (mj. jediná úřední osoba v této podkapitole) v organizované skupině plnila nezastupitelnou funkci. Poté, co zbylí vietnamští pachatelé zprostředkovávali kontakt s rodinami ve Vietnamu, mající za cíl neoprávněný pobyt mj. v České republice na základě falešných dokumentů, tlumočnice v souvislosti se svým zapojením do organizační struktury a dalece nad rámec svých povinností a oprávnění z titulu své funkce tlumočnice zprostředkovávala kontakt mezi českými advokáty a spoluobžalovanými, ověřovala platby došlé na účet za vyřízení povolení k pobytu, případně komunikovala se žadateli nebo jejich příbuznými a tyto informovala o stavu řízení o

žádostech o udělení pobytu a společně s advokátem se pak účastnila i pohovorů na Velvyslanectví České republiky v Hanoji. Dále pak současně se spoluobžalovanými korigovala další postup v rámci již podaných žádostí, ve vztahu k zajištění potvrzení o studiu, placení záloh za studium, plateb advokátům a obžalovaným též sdělovala informace o postupu advokátů.

Jeden z odsouzených vietnamských mužů a jedna z odsouzených českých žen za úplatu v různé výši až do 12.000 USD zajistili změnu místa pobytu, prodloužení doby platnosti povolení k dlouhodobému pobytu, vydání potvrzení k přechodnému pobytu občana EU v České republice, vydání povolení k přechodnému pobytu pro občany EU a jejich rodinné příslušníky, případně změnu účelu pobytu tak, že odsouzený muž sám nebo za součinnosti odsouzené ženy podal za žadatele předmětné žádosti na příslušných úřadech a na Inspektorátu cizinecké Policie ČR v Opavě, kde tyto podané žádosti vyřizovaly samostatně stíhané, nyní již bývalé, pracovnice Inspektorátu cizinecké policie Opava (nebyly ve vzorku došlých rozhodnutí), které odsouzené ženě průběžně poskytovaly informace o stavu řízení o udělení pobytu, přičemž předmětné žádosti doložili nepravdivými údaji o ubytování v podobě potvrzení o ubytování na konkrétní adrese v České republice, a to u zbývajících odsouzené ženy.

Tlumočnice byla po odvolání odsouzena za zločin podle § 340 odst. 1, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, tedy za organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice, jako členka organizované skupiny a za úplatu. Další z žen byla po odvolání odsouzena za přečin podle paragrafu následujícího, tedy za napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky a rovněž k podplacení podle § 332 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku. Poslední z žen byla po odvolání odsouzena toliko za přečin napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky podle § 341 odst. 1 tr. zákoníku (nespadá tak striktně vzato do analýzy).

K usvědčení pachatelů přispěly v nemalé míře odposlechy a institut sledování osob a věcí.

Všechny pachatelky obdržely podmíněný trest odnětí svobody se zkušební dobou od 1 roku do 5 let (nejpřísnější z trestů dostala tlumočnice). Dva mužští pachatelé dostali za organizování nedovoleného překročení státní hranice a pomoc k nedovolenému překročení státní hranice - přepravení se přes území České republiky, jako člen organizované skupiny a za úplatu nepodmíněné tresty odnětí svobody ve výši 3, popř. 2,5 roků ve věznici s dozorem. Zbýlý pachatel, který v úmyslu získat neoprávněný majetkový prospěch pomáhal jinému k neoprávněnému pobytu na území republiky, vyvázl s podmíněným odkladem trestu odnětí svobody na zkušební dobu 1 roku.

Zajímavostí je, že odvolací soud se neztotožnil s názorem soudu nalézacího stran toho, že byly prokázány znaky organizované zločinecké skupiny. To potvrzuje poznatek ze soudní praxe, že

trestním zákoníkem nastavená definice organizované zločinecké skupiny je příliš složitá.³² Je totiž na orgánech činných v trestním řízení, aby prokázaly kumulativní naplnění všech znaků. Především v případě vnitřní organizační struktury s rozdělením funkcí a dělbou činností je to úkol navýsost obtížný, což je dáno samotnou podstatou organizované zločinecké skupiny, kdy je v jejím zájmu důsledně oddělit jednotlivé články hierarchie. Orgány činné v trestním řízení tak často musí kvalifikovat pachatele toliko jako organizovanou skupinu, s čímž se pojí i mírnější potrestání.

Nepřímá korupce

Podle § 333 tr. zákoníku se nepřímým úplatkářstvím rozumí takové jednání, kdy pachatelka žádá, dá si slíbit nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinila. Stejně tak je trestně odpovědná pachatelka, která z takového důvodu jinému úplatek poskytne, nabídne nebo slíbí.

Ustanovení § 333 tr. zákoníku tak postihuje jak pasivní formu úplatkářství (pachatelka úplatek žádá, dá si slíbit, nebo přijme), tak aktivní formu (pachatelka úplatek poskytne, nabídne nebo slíbí). Novelou trestního zákoníku zákonem č. 165/2015 Sb. (účinná od 1. 9. 2015) byla napravena jistá nelogičnost tohoto ustanovení, kdy do této doby nebylo poskytováno jednání v podobě dát si slíbit úplatek v rámci pasivní formy.

Na rozdíl od přijetí úplatku či podplacení není adresát úplatku totožný s osobou podílející se na obstarávání věci obecného zájmu (jde o prostředníka, nikoliv však zprostředkovatele). Je důležité také uvědomit si rozdíl mezi nepřímým úplatkářstvím, účastenstvím k přijímání úplatku a podvodu: „Jestliže pachatel přijímá nebo žádá úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci veřejného činitele, avšak jedná bez součinnosti s veřejným činitelem, dopouští se trestného činu nepřímého úplatkářství podle § 162 odst. 1 tr. zákona. Jestliže však úplatek přijímá nebo žádá v součinnosti s veřejným činitelem a pro něj (jako zprostředkovatel), dopouští se účastenství na trestném činu přijímání úplatku podle § 10 odst. 1, § 160 odst. 1, 3, popř. § 160 odst. 2, 3 tr. zákona. Jestliže pachatel přijímá nebo žádá úplatek pro osobu, která není veřejným činitelem, obstarává však věci obecného zájmu, sám však věci obecného zájmu neobstarává, dopouští se účastenství na trestném činu přijímání úplatku podle § 10 odst. 1, § 160 odst. 1 nebo odst. 2 tr. zákona.“³³ V případě, že pachatel požaduje úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci, ačkoliv si je vědom, že takový vliv nemá nebo nemá v plánu tak učinit, nejedná se o trestný čin nepřímého úplatkářství, ale o trestný čin podvodu dle § 209 tr. zákoníku, neboť pachatel uvedl jiného v omyl v úmyslu sám sebe obohatit a způsobí tak na cizím majetku škodu.

³² Více srov. zejm. KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 2/1987-II Sb. rozh. tr.

Z pohledu trestních sankcí za jednání uvedené v § 333 odst. 1 je možné uložit trest odnětí svobody až na tři léta, v případě odst. 2 jde uložit trest odnětí svobody až na dva roky.

V této skupině se vyskytl jediný případ nepřímého úplatkářství ženskou pachatelkou v celém vzorku. Šlo o dva pachatele (muž a žena), kteří předali jiné ženě (tato žena patrně nebyla odsouzena, neboť jsme ji nezaznamenali v jiných z přijatých rozhodnutí) finanční hotovost 20.000 Kč s tím, že ona tyto peníze předá svému známému policistovi služebně činnému v Praze, s nímž má, jak jim předstírala, předjednáno, že za tuto finanční hotovost zařídí urychlené navrácení řidičského průkazu pachateli., který mu byl policisty zadržen pro řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky. Pachatel byl odsouzen souhrnným trestem – výše zmíněný přečin řízení pod vlivem návykové látky – k trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců, který mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 2 roků, plus k trestu zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu na dobu 18 měsíců. Pachatelka byla odsouzena k 6 měsícům odnětí svobody s podmíněným odložením v délce 1 roku.

Je otázkou, zda žena, které byla finanční částka poskytnuta, pouze nepředstírala, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci úřední osoby, a pro vyřízení věci nepodnikla nic a ani to neměla v úmyslu, čímž by se dopustila trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku (ve skutkové větě se přímo nachází pojem „předstírala známost s policistou“). Také se mohlo teoreticky jednat o jednání iniciované Policií ČR, což by však hraničilo s nedovolenou policejní provokací. Více ovšem nelze zjistit z toho důvodu, že celá trestní věc byla vyřešena trestním příkazem.

Zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku

Pro tuto skupinu trestných činů je charakteristické naplnění skutkové podstaty dle § 329 tr. zákoníku (resp. § 158 tr. zákona) zneužití pravomoci úřední osoby, dříve zneužití pravomoci veřejného činitele, a zároveň naplnění skutkové podstaty dle § 331 tr. zákoníku (resp. § 160 tr. zákona) přijetí úplatku.

Zneužitím pravomoci úřední osoby se podle § 329 tr. zákoníku rozumí takové jednání úřední osoby, *kteřá v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch a) vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu, b) překročí svou pravomoc, nebo c) nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci.*

§ 331 tr. zákoníku definuje trestný čin přijetí úplatku tak, *že kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek.*

Trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby se může dopustit pouze úřední osoba dle § 137 tr. zákoníku, přičemž se tohoto jednání může dopustit třemi různými způsoby; výkonem své pravomoci způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu, nebo překročením své pravomoci, nebo nesplněním povinnosti vyplývající z její pravomoci.

Výkonem pravomoci způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu rozumíme jednání pachatele, při kterém úmyslně aktivně koná v rozporu s právní normou nebo úmyslně konkrétní právní normu obchází. Překročení pravomoci lze definovat jako vykonávání činnosti, která patří do pravomoci jiné úřední osoby, popř. jiného orgánu, přičemž není rozhodné, zda se jedná o orgán nadřízený nebo podřízený.

Nesplněním povinnosti vyplývající z pravomoci úřední osoby jde při takové situaci, kdy pachatel nesplní zákonem nebo jiným právním předpisem mu danou povinnost. Takovéto jednání může být způsobeno opomenutím i úmyslně.³⁴

1) Způsob spáchání

V rámci této skupiny se nevyskytla pachatelka, která by samostatně v souvislosti s výkonem své činnosti úřední osoby přijala úplatek, na jehož základě by se posléze dopustila trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby.

V jednom případě se jednalo o pachatelku, příslušnici Policie ČR, které byl omylem zaslán spisový materiál týkající se jejího známého a kterého následně sama telefonicky kontaktovala, přičemž mu sdělila informaci, že je veden jako podezřelý, dále mu sdělila jména dalších podezřelých. Za tyto informace měla od svého známého obdržet láhev alkoholického nápoje.

Další případ se týkal příslušnice Policie ČR, které měl být poskytnut úplatek (formou proplacení hodinek a bot v celkové hodnotě až tři tisíce) za to, že bude vyřizovat žádosti cizinců nestandardním a zvýhodněným způsobem vůči ostatním žadatelům. Pachatelka si nestihla nechat vybrané zboží proplatit, neboť spoluobviněný byl již zadržen policií.

V jiném případě se jednalo o zkušební komisařku, která při konání závěrečných zkoušek z odborné způsobilosti žáků autoškoly převzala úplatky (od spoluobžalovaných) za to, že zajistí vybraným žákům

³⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 2874–2875.

bezproblémové a úspěšné vykonání závěrečné zkoušky a získání řidičského oprávnění, případně jeho rozšíření. Celkový úplatek pro obžalovanou byl v hodnotě 28 000 Kč.

2) Charakteristika pachatele

Všechny tři pachatelky byly prvopachatelky, zároveň se ani jedna z nich nedoznala ke spáchanému trestnému činu. Pouze u jedné pachatelky, policistky, které byl omylem zaslán spis, byla motivace se spácháním trestného činu spojena s osobní vazbou na člověka, se kterým si byla blízká, konkrétně na kamaráda z dětství. Zároveň zvýhodnění plynoucí z informací, které pachatelka získala, sloužili přímo tomuto muži, naopak ve dvou zbývajících případech svědčilo zvýhodnění třetím osobám, u kterých nebyla zdůrazňována osobní rovina vztahu s pachatelkou.

3) Právní kvalifikace

Ve dvou případech byla naplněna skutková podstata trestných činů zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku (resp. zneužití pravomoci veřejného činitele dle § 158 odst. 1 písm. a) tr. zákona) a přijetí úplatku dle § 331 odst. 1 alinea první, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku (resp. přijímání úplatku dle § 160 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákona).

V jednom případě, policistky, která měla zvýhodňovat žádosti vybraných cizinců, došlo ke spáchání pouze trestného činu přijímání úplatku podle § 160 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zákona a soud se zde blíže nezabýval otázkou, zdali nebyl spáchán i trestný čin v té době kvalifikovaný jako zneužití pravomoci veřejného činitele, neboť obžalovaná se trestného činu dopustila v rámci výkonu zaměstnání policistky, tedy jakožto úřední osoba (v té době veřejný činitel).

V žádném ze sledovaných případů nenaplnila pachatelka skutkovou podstatu dalšího trestného činu.

4) Trest

Pouze jedné pachatelce, zkušební komisařce v autoškole, byl uložen peněžitý trest, a to ve výši 60 000 Kč. Všem pachatelkám byl uložen trest zákazu výkonu zaměstnání, v rámci kterého se dopustili trestného činu, přičemž nejprísnější trest zákazu činnosti byl udělen opět zkušební komisařce v autoškole, a to 10 let, v případě policistky, která sdělovala svému příteli informace ze

spisu, byl udělen trest zákazu činnosti 3 roky a policistce, která zvýhodňovala některé cizince při vyřizování jejich žádostí, byl udělen trest zákazu činnosti na 2 roky.

Ani jedna z obžalovaných nebyla odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, resp. všem byl dán odklad výkonu trestu odnětí svobody, a to od 2 do 5 let.

Zneužití pravomoci úřední osoby pro obohacení sebe či jiného (bez návaznosti na přijetí úplatku)

Typické pro tuto skupinu odsouzených je, že se dopouštěli trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 tr. zákoníku (res. § 158 tr. zákona), bez toho, že by do svého jednání zainteresovávali další osobu, po které by žádali úplatek, nebo která by jim nabídla úplatek. Pachatelé často pouze využívali pravomocí a situací, do kterých se prostřednictvím své funkce dostali. Nejčasnějším pachatelem tohoto trestného činu byl policista.

Podmínky nutné pro naplnění skutkové podstaty zneužití pravomoci úřední osoby (případně neuzití pravomoci veřejného činitele dle dřívější právní úpravy) jsou vysvětleny již v předcházející kapitole, proto zde bude následovat už vlastní analýza zkoumaných případů.

1) Způsob spáchání

Ze šestnácti případů se trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby dopustily ve čtyřech případech příslušnice Policie ČR, ve dvou případech vyšší soudní úřednice, mezi odsouzenými byla i bývalá starostka nebo i tajemnice.

V šesti případech pachatelky jednaly tak, aby zvýhodnily jinou osobu, aniž by z toho měly samy prospěch (případně se žádný přímý prospěch pro pachatelku nepodařilo prokázat), z toho v jednom případě se pachatelka pokusila získat neoprávněnou dotaci pro město, a to ve výši 2.240.000 Kč. Ve dvou případech se snažily pachatelky zajistit ochranu pro svou osobu blízkou, a to v souvislosti s nástupem výkonu trestu. V jednom případě pachatelka zajistila mobilní telefon pro odsouzeného, ačkoli v rámci spisu nebylo zmiňováno, zda se jednalo o osobu jí blízkou.

Řádově pouze několik pachatelek získalo svou trestnou činností finanční prospěch do 50.000 Kč, přičemž se opakoval případ policistek, které buď využívaly neznalosti českého jazyka cizinci, nebo přestupcům nevystavovaly pokutový bloček o zaplacení pokuty a peníze si ponechávaly pro vlastní potřebu.

Ve sledované skupině pachatelek, které se dopustily trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby, se vyskytly čtyři případy, kdy si touto činností pachatelky zajistily finanční obnos v řádu statisíců. V jednom případě si pachatelka, jakožto zaměstnankyně městského úřadu přisvojila část finančních prostředků města přijatou od zaměstnanců města jako jejich podílu na úhradě stravenek, když do pokladny města odváděla finanční hotovost, která nedosahovala hodnoty zaplaceného podílů zaměstnanců na ceně stravenek. Takto se obohatila o částku cca 907.000 Kč.

Další pachatelka se obohatila o částku cca 303.000 Kč, když jako zaměstnankyně soudu nepostupovala podle závazných pravidel pro správu úschov a místo předávání finančních obnosů bance si tyto prostředky ponechávala pro vlastní potřebu.

V souvislosti s trestnou činností si opatřila finanční prospěch cca 1.080.000 Kč i bývalá zaměstnankyně města, která vykonávala práci – komplexní agendy péče o staré občany nebo osoby se zdravotním postižením, když si bez vědomí osob zdravotně či tělesně postižených jejich jménem vypisovala fiktivní žádosti o poskytnutí nárokové dávky.

Finanční prospěch více než 1.500.000 Kč si opatřila pachatelka, která si jako vyšší soudní úřednice zařazená na dědickém oddělení okresního soudu neoprávněně přisvojila pro vlastní potřebu finanční prostředky na účtu příslušného okresního soudu, a které jí byly předány do soudní úschovy a pocházely buď z výtěžků dědického řízení, dražeb.

2) Charakteristika pachatelek

V devíti případech se jednalo o prvopachatelku, v ostatních případech se nepodařilo zjistit, zda se již v minulosti dopustila pachatelka nějaké trestné činnosti, neboť byl v jejím případě vydán buď trestní příkaz, nebo zjednodušený rozsudek bez odůvodnění.

Ve třech případech se pachatelky ke své trestné činnosti doznaly přímo, v šesti případech bych vydán trestní příkaz, což jsme pro potřeby této analýzy vyhodnocovali jako doznání.

Mírně převažovalo páčání trestné činnosti pro získání osobního prospěchu, a to výhradně ve finanční podobě. V případě zneužívání pravomoci pro zajištění prospěchu třetí osobě se nejčastěji jednalo o zajištění prospěchu osobě blízké, konkrétně partnerovi/druhovi.

3) Právní kvalifikace

Pouze v pěti případech byl spáchán samostatný trestný zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 tr. zákoníku (resp. zneužití pravomoci veřejného činitele dle § 158 tr. zákona), v dalších případech se vyskytoval souběh nejčastěji s trestným činem podvodu dle § 209 tr. zákoníku a zpronevěry dle § 206 tr. zákoníku, jednou se vyskytl i souběh s trestným činem neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací. Dvakrát se pachatelka dopustila účastenství formou pomoci dle § 24 tr. zákoníku, a to k trestnému činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337 tr. zákoníku.

4) Trest

Ani jedna pachatelka nebyla odsouzena k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, vždy byl k trestu nepodmíněného trestu odnětí svobody udělen odklad na zkušební dobu.

V devíti případech přistoupil soud k uložení trestu zákazu výkonu činnosti. Ve čtyřech případech spočíval trest v zákazu činnosti spočívající ve výkonu zaměstnání úřední osoby, a to v rozsahu až na 10 let.

Dvakrát soud uložil pachatelkám trest zákazu činností spočívající ve výkonu funkce starostky, případně členky rady v územně samosprávném celku.

Po jednom případě byl uložen trest zákazu činnosti spojený s vykonáváním funkce s hmotnou odpovědností v trvání 6 let, dále spočívající ve výkonu funkce v radě obce a výkonu funkce starostky obce na dobu 30 měsíců, dále spočívající ve výkonu funkce matrikářky na dva roky, v jednom případě byl uložen trest zákazu činnosti zaměstnání v bezpečnostních sborech.

Komparace podle genderu

V této kapitole se pokusíme na základě sesbíraných a vyhodnocených dat zjistit z pohledu práva základní rozdíly mezi korupční trestnou činností a rovněž zneužitím pravomoci úřední osoby ze strany ženských a mužských pachatelů. V první části rozebereme trestní věci, ve kterých společně vystupovali ženy pachatelky i muži pachatelé a v části následující porovnáme *modus operandi* páchaní korupční trestné činnosti a zneužití pravomoci úřední osoby podle genderových specifíků.

Podíl na trestné činnosti u více pachatelů

Jak bylo výše zmíněno, v 16 analyzovaných trestních věcech se pachatelka podílela na trestné činnosti s jinou osobou. Jedná se jak o případy spolupachatelství, dále o případy účastenství (vše ve smyslu trestního zákoníku), tak i o případy jiného charakteru součinnosti (například nabídky úplatku na straně jedné a jeho faktického přijetí na straně druhé).

V takových trestních věcech je důležité sledovat reálný podíl ženských pachatelek na korupční trestné činnosti či zneužití pravomoci. Jako podhoubí může sloužit hypotéza, že ženské pachatelky v těchto případech nejsou hybateli trestné činnosti, ale jsou naopak iniciovány mužským pachatelem.

Této hypotéze odpovídá případ, ve kterém manžel pachatelky podezřelý z jízdy pod vlivem alkoholu vyzval svou manželku – pachatelku – aby se vrátila domů pro finanční hotovost určenou pro policisty, kteří dané podezření prověřovali, načež dotyčná žena výzvu svého manžela vyslyšela a následně byla odsouzena za podplacení policistů. Další trestní věci odpovídající této hypotéze byla situace, když starosta obce z titulu své funkce uložil vedoucí stavebního odboru obce zfalšovat stavební povolení za účelem získání dotace, pachatelka se tohoto trestného činu nakonec dopustila ze strachu ztráty svého zaměstnání. K odsouzení starosty, který vinu popíral, výrazně pomohla její výpověď. S jistou mírou tolerance by se k této hypotéze dal zařadit i případ policistky, která svému kamarádovi z dětství „vynášela“ za lahev alkoholu informace o trestním řízení proti němu vedenému, dále i případ asistentky státního zástupce, která svému druhovi pomáhala k nenastoupení výkonu trestu a konečně případ vychovatelky ve věznici, která věžňovi do výkonu trestu propašovala mobilní telefon a navrhovala mu neoprávněné odměny.

V ostatních trestních věcech však pachatelka jednala například jako řadový člen větší skupiny pachatelů – jednalo se například o větší skupinu dopravních policistů a policistek vybírajících pokuty tzv. bez bločku, pachatelku ze skupiny úplatných zkušebních komisařů v rámci řídicích zkoušek, tlumočnice zařazené do organizované skupiny „převaděčů“, či pracovnice na magistrátu statutárního města falšující technickou prohlídku silničních vozidel.

Vyskytly se samozřejmě i případy klasické dokonané korupce z iniciace ženské pachatelky – podplacení jednatele společnosti za falešné vykazání obecně prospěšných prací a podplacení policisty za neřešení přestupku pachatelky, jakož i případy zneužití pravomoci úřední osoby pro vlastní potřebu pachatelky – starostky obce, kterou usvědčila účetní, či zaměstnankyně právního odboru městské části pověřené k zadávání veřejných zakázek.

Dá se tak uzavřít, že hypotéza formulovaná tak, že ženské pachatelky nejsou hybateli korupční trestné činnosti, ale jsou naopak iniciovány mužským pachatelem, se nepotvrdila. Ve vzorku analyzovaných případů nepřevažují situace, ve kterých by pachatelka jednala korupčně na základě nějaké formy tlaku či z iniciace ze strany mužského pachatele, ani naopak.

Komparace podle genderu

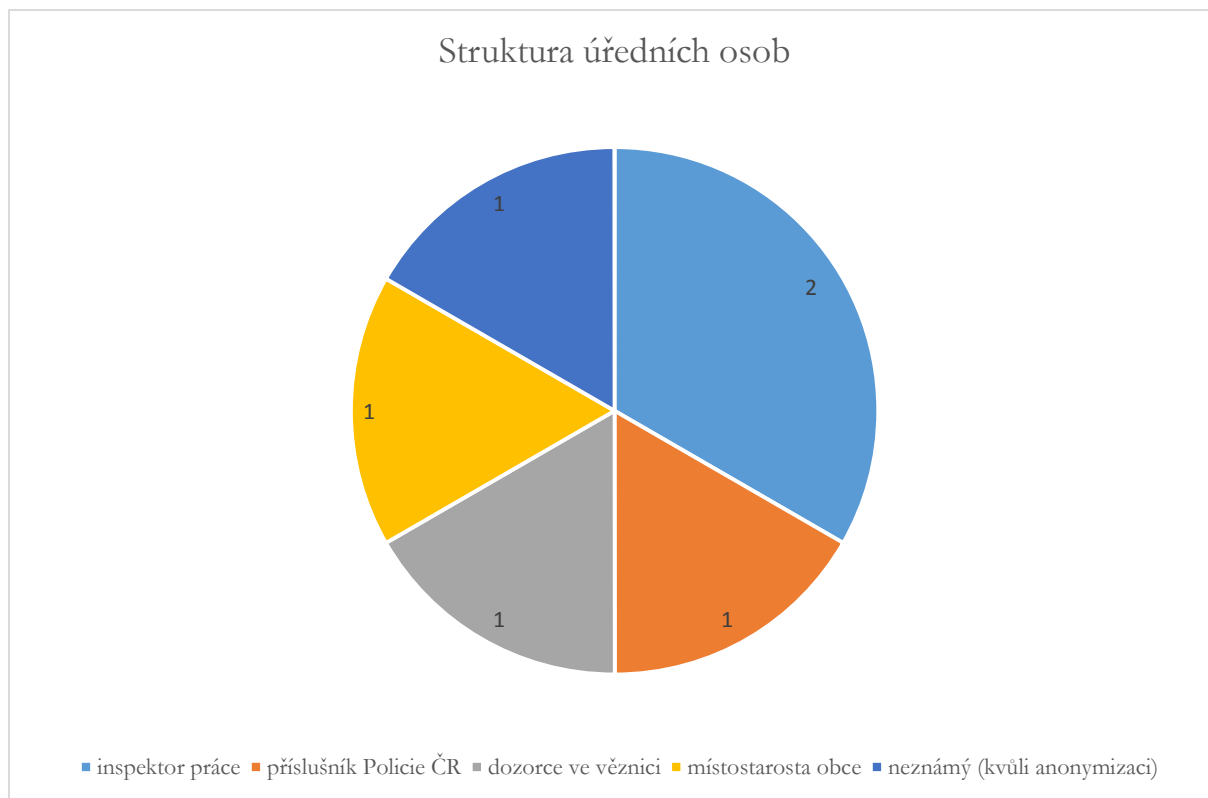
Za účelem komparace v této podkapitole blíže rozebereme konkrétní korupční případy mužských pachatelů, jakož i pachatelů, kteří zneužili pravomoc úřední osoby. Přímo v textu konfrontujeme s těmito údaji naše závěry z části týkající žen.

Pasivní korupce

Jak bylo uvedeno výše, muži stejně jako ženy byli odsouzeni častěji za aktivní, než pasivní korupci. Poměrově se však stav této kriminality liší – zatímco ženy byly odsouzeny v letech 2011–2014 za pasivní korupci ku aktivní korupci v poměru 1 ku 5, muži v tomto období v poměru 1 ku 3. Muži samozřejmě také spáchali těchto trestných činů kvantitativně více, a to dokonce více než 10 krát.

Jen za rok 2014 bylo za spáchání trestného činu přijetí úplatku odsouzeno 12 mužů, přičemž 6 z nich bylo úřední osobou – dva inspektoři práce, jeden příslušník Policie ČR, dozorce ve věznici, místostarosta a u posledního nešla konkrétní funkce kvůli anonymizaci zjistit.

Struktura úředních osob

Inspektoři práce si ve dvou případech nechali platit částky 20.000 Kč a 50.000 Kč za „hladký“ průběh jejich kontroly. V případě policisty se jednalo o neoprávněné zadržení osoby na základě příslibu úplatku v hodnotě 25.000 Kč, aby se tato osoba vyhnula placení vysoké částky jiné osobě tím, že bude zadržena. Dozorce ve věznici zase kvůli své špatné finanční situaci přijal úplatek za propašování mobilního telefonu do útrob věznice. Místostarosta obce zase požadoval úplatek ve výši 118.998 Kč kvůli působení na zastupitele v rámci koupi majetku obcí nad cenou obvyklou.

Dva případy se týkaly i v ženské části neznámé situace „kupování“ řidičského oprávnění či jiných nekalých praktik v rámci autoškol – provozovatel autoškoly si nechal platit od žáků za „zařízení“ řidičského oprávnění bez zákonných podmínek a v druhé trestní věci šlo o blíže nespecifikovanou úřední osobu, která provozovala autoškolu, přestože to bylo neslučitelné s výkonem její funkce.

Dva z případů se týkaly veřejných zakázek, když pachatelé byli ze soukromé sféry (pozice v rámci obchodní korporace). První situace byla taková, že obchodní manažer žádal úplatek ve výši 11.000 EUR za sdělení utajené informace stran zadání veřejné zakázky a druhý z případů se týkal manipulace veřejných zakázek ve společnosti za 2 % z vysoutěžených částek.

Patrně společensky nejškodlivějším jednáním v této skupině případů bylo pachatele, který si říkal o úplatky v hodnotě cca 40.000 Kč v souvislosti se zhotovováním staveb a navíc používal donucovací

prostředky, neboť byl jednatelem společnosti, která vykonávala technický dozor a mohl tak kontrolované snadno vydírat.

Typologicky odlišný z případů se týkal svědka v trestní věci, který žádal úplatek za to, že bude svědčit ve prospěch obviněného.

Všichni z pachatelů spáchali trestný čin poprvé. Inspektoři práce se ke své trestné činnosti doznali a za doznání považujeme i nepodání odporu proti trestnímu příkazu v případě místostarosty obce. Doznání proběhlo i v případě svědka, který žádal o úplatek za svědčení ve prospěch obviněného, jehož trestní věc byla vyřízena dohodou o vině a trestu.

Pachatelé o úplatek nejčastěji žádali (nikoliv nechali si slíbit či přijali) a jejich jednání bylo kvalifikováno jako přečin přijetí úplatku podle § 331 odst. 2 tr. zákoníku (tedy společensky nejškodlivější varianta základní skutkové podstaty). Pětkrát se ho dopustili v souběhu s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby, což rovněž zpřísnilo jejich právní kvalifikaci přijetí úplatku podle odst. 3 písm. b).

Všichni z pachatelů rovněž obdrželi podmíněný trest odnětí svobody od 18 měsíců do 5 roků, kromě jednoho, který dostal toliko peněžitý trest v hodnotě 60.000 Kč (úplatný provozovatel autoškoly). Pěti pachatelům v pozici úřední osoby byl též uložen trest zákazu činnosti této či obdobné funkce. Třem z pachatelů byl uložen i peněžitý trest, přičemž nejvyšší obdržel pachatel, který manipuloval s veřejnými zakázkami v obchodní korporaci (1.050.000 Kč).

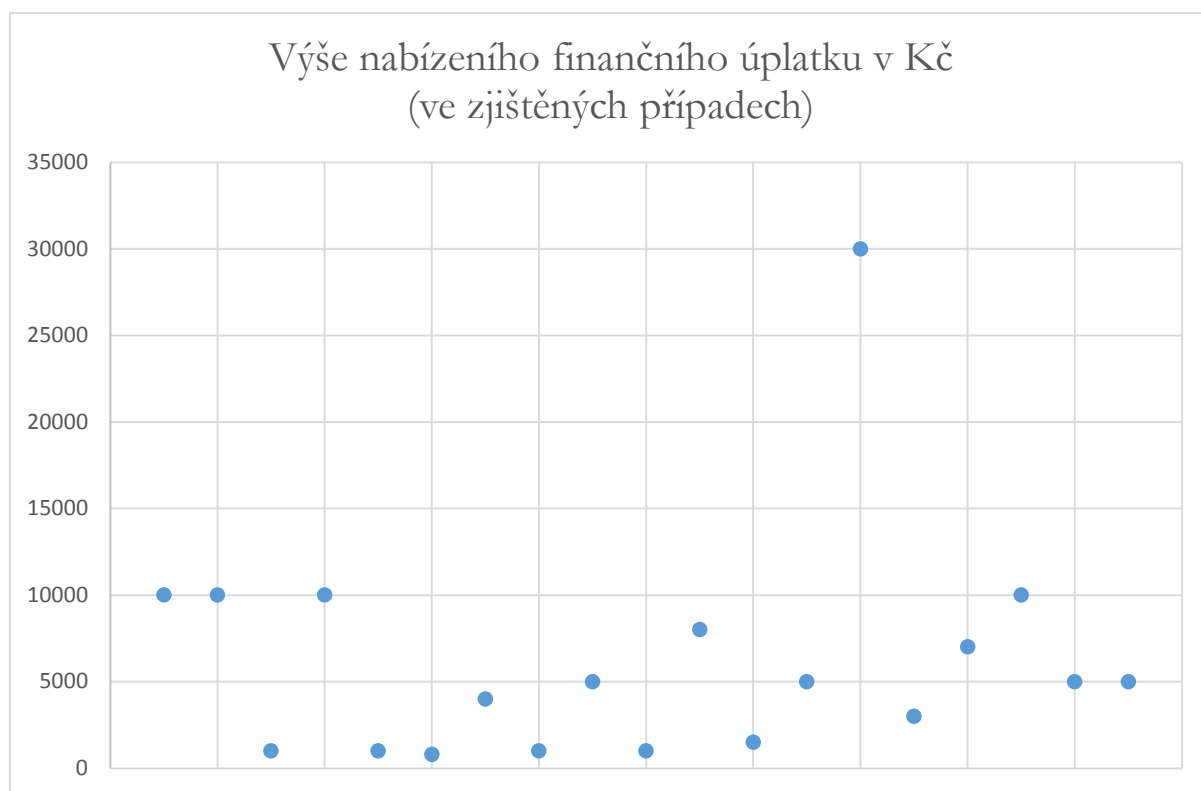
Aktivní korupce

Jak bylo řečeno, rovněž i muži se dopustili častěji aktivní korupce, ovšem v mnohem větším měřítku. Jen pravomocných rozhodnutí o odsouzených mužích za trestný čin podplacení za rok 2014 nám bylo zasláno 35 (v případě žen jsme obdrželi 20 případů za roky 2011–2014). Většina z nich (stejně jako u žen) souvisela s prověřováním protiprávní činnosti.

Korupce v souvislosti s prověřováním protiprávního jednání

Hned 26 případů se týkalo dopravních kontrol, při kterých byla řidiči zjištěna jízda pod vlivem alkoholu či jiné omamné látky. Řidič po tomto zjištění obratem nabídl policistům úplatek, převážně formou hotovosti ve výši od 1 000 Kč do 30 000 Kč. Jednou měl úplatek podobu nabídky sjednání dovolené na Mallorce. Je potřeba dodat, že k odsouzení policistů, kteří si úplatek nechali slíbit, došlo na základě oznámení od nadřízené policistky. Vyskytl se též případ nabídky úplatku za nezavření do

protialkoholní záchytné stanice i nabídka úplatku za „přimhouření oka“ nad výtržnictvím mladíka, který se obnažoval na veřejnosti.

Všechna aktivní korupce byla kvalifikována jako přečin podplacení podle § 332 odst. 1 alinea první, odst. 2 písm. b) tr. zákoníku, tedy vůči úřední osobě (vše Policie ČR). Velmi často se pochopitelně vyskytoval souběh s trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 tr. zákoníku

Ve vzorku zkoumaných rozhodnutí se vyskytl jediný mladistvý pachatel trestné činnosti. Osm z pachatelů se doznalo (z toho 1 trestní příkaz a 2 muži se doznali v rámci sjednání dohody o vině a trestu).

Kromě tří případů všichni vyvázli s podmíněným trestem odnětí svobody. V jedné věci byl pachatel – cizinec – vyhoštěn a ve dvou případech byl uložen trest odnětí svobody kvůli tomu, že se jednalo o souhrnný trest. Rovněž byly ukládány peněžité tresty, tresty propadnutí věci či zákazy činnosti řízení motorových vozidel.

Ostatní případy

Zbylé 4 případy byly skutkově různorodé. Podobným případem aktivní korupce jako v ženském vzorku byla nabídka úplatku 10.000 Kč za vykázaní nesplněných veřejně prospěšných prací, kdy dotyčný úplatek odmítl a věc nahlásil, načež pachatel byl trestním příkazem odsouzen na podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody se zkušební dobou 2 roky.

Jeden z pachatelů nabídl úplatek technikovi ze společnosti ČEZ, který zjistil neoprávněnou manipulaci s elektroměrem. Pachatel dostal trest trestním příkazem podmíněný trest ve výši 20 měsíců, neboť se dopustil přečinů podplacení a krádeže.

Trestním příkazem a podmíněnými tresty 12 měsíců byl také vyřešen případ dvou spolupachatelů, kteří se snažili ovlivnit výběrové řízení na pozici přepážkového pracovníka. Vedoucí pobočky (žena) úplatek odmítla.

Dohodou o vině a trestu skončila trestní věc pachatele, který nabídl úplatek 1.000.000 Kč řediteli Zdravotnické záchranné služby Libereckého kraje za účelem odkupu obviněným vlastněných nemovitostí v hodnotě okolo 25 000.000 Kč. Kromě podmíněného trestu odnětí svobody se zkušební dobou 30 měsíců dostal pachatel i peněžitý trest ve výši 400 000 Kč.

Nepřímá korupce

Podstata nepřímé korupce (spočívající v trestném činu podplacení dle § 332 tr. zákoníku a nepřímého úplatkářství dle § 333 tr. zákoníku) byla vysvětlena již v kapitole 6.3 Nepřímá korupce této analýzy. Tatáž kapitola obsahuje i rozpětí trestních sankcí, které pachateli při spáchání trestného činu nepřímého úplatkářství hrozí.

Po zhodnocení četnosti páčání těchto trestných činů ženami (1x) a muži (2x) lze dospět k závěru, že se nejedná o četný trestný čin. Příklad nepřímého úplatkářství, který se vyskytl mezi mužskými pachateli v podobě nepřímého úplatkářství dle § 333 tr. zákoníku, se týkal muže-podnikatele. Ten byl zadržován ve Vazební věznici v Ostravě a chtěl se prostřednictvím úplatku domoci schválení mimořádné návštěvy. O nepřímé úplatkářství se jednalo z toho důvodu, že úplatek nabídl dozorcí, který ho doprovázel při cestě od telefonního automatu do cely a který měl dle obžalovaného za poskytnuté peníze ovlivnit při rozhodování o mimořádné návštěvě ředitele vazební věznice. Dozorce tento úplatek důrazně odmítl a na celý incident upozornil své nadřízené. Obžalovaný nabízel úplatek v hodnotě 15 000 Kč. Pachatel byl tak shledán vinným ze spáchání přečinu nepřímého úplatkářství podle § 333 odst. 2 trestního zákoníku a byl odsouzen k trestu 8 měsíců odnětí svobody, přičemž se mu tento trest odložil na zkušební dobu v trvání 15 měsíců.

Ve výše uvedeném případě nedošlo k předání finanční částky, celá kauza se týkala pouze uskutečněné nabídky obžalovaného vůči vězeňskému dozorci. O obžalovaném soud zjistil, že měl v trestním rejstříku již několik záznamů, ovšem pro odsouzení z roku 1995 platila již fikce neodsouzení a na odsouzení z let 1996 a 1997 již nešlo přihlížet. Obžalovaný byl ve vazební věznici z důvodu trestního stíhání pro rozsáhlou trestnou činnost podle § 361 odst. 1, § 240 odst. 1, odst. 3, § 329 odst. 1 písm. a), odstavec 3 písm. a), § 332 odst. 1, odst. 2 písm. a), písm. b), což jsou bezesporu skutkové podstaty týkající se tématu analýzy. V daný moment ovšem pravomocné rozhodnutí nebylo známo, tudíž se nemůžeme ani v analýze tomuto případu blíže věnovat.

Druhý případ nepřímého úplatkářství mezi muži se týkal státního zástupce, který dozoroval při výkonu trestu nad poškozeným. Žádal po něm přehodnocení přístupu k přítelkyni svého nevlastního syna, se kterou ve své společnosti ukončil pracovní poměr. Zároveň poškozenému vyhrožoval, že pokud tak neučiní, nebude propuštěn v polovině trestu s odůvodněním, že ze své pozice může působit na soudce Okresního soudu v Liberci, který by případně rozhodování o podmíněném propuštění poškozeného rozhodoval. Vzhledem k tomu, že byl v tomto případě vydán pouze trestní příkaz, nelze se dozvědět další podrobnosti případu. Známa je pouze výše trestu, která pro bývalého státního zástupce, nyní důchodce, činila 6 měsíců nepodmíněně s odkladem v době trvání jednoho roku.

Zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku

Stejně jako v případě žen, i pro tuto skupinu odsouzených mužů je typické naplnění skutkové podstaty dle § 329 tr. zákoníku (resp. § 158 tr. zákona) zneužití pravomoci úřední osoby, dříve zneužití pravomoci veřejného činitele, a zároveň naplnění skutkové podstaty dle § 331 tr. zákoníku (resp. § 160 tr. zákona). Proto na bližší vysvětlení těchto skutkových podstat odkazujeme na kapitulu 6.4 Zneužití pravomoci úřední osob v souvislosti s přijetím úplatku.

Jednotlivé případy spáchání trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku jsou různorodé, bez jasnějšího jednotícího prvku.

V jednom případě se jednalo o vězeňského dozorce, který obstaral odsouzenému za blíže nespecifikovanou výši úplaty mobilní telefon. Z rozsudku je patrné, že se obžalovaný nacházel ve velké finanční tísní, neboť se zároveň dopustil několika úvěrových podvodů, když si opakovaně žádal o půjčky a nepřiznával přitom čerpání jiných půjček. V rozsudku se můžeme také dočíst, že obžalovaného provázela pověst, že zajišťoval odsouzeným nejen techniku, ale například i drogy, což se ovšem nepodařilo prokázat. Obžalovaný byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 3 let, přičemž výkon se podmíněně odložil na 5 let.

Další případ byl mnohem komplikovanější a zahrnuje celkem čtyři odsouzené. Dva z nich se dopustili trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku, jeden napomohl ke spáchání těchto trestných činů a poslední odsouzený figuroval jako návodce ke spáchání těchto trestných činů. Trestné činnosti se výše uvedení obžalovaní dopustili v souvislosti provozováním autoškoly jednoho z odsouzených. Měli instruovat uchazeče o zdokonalování odborné způsobilosti řidičů (spočívající v absolvování vstupního školní z profesní způsobilosti a následného získání průkazů profesní způsobilosti) tak, že nejméně 61 žadatelů bude vedeno v kurzu pouze formálně, aniž by se v plném rozsahu účastnili povinného vstupního školení a výcviku v rozsahu 140 výukových hodin, včetně absolvování povinných jízd. Kurzovné si od žadatelů nechávali vyplácet v částkách od 7 000 do 40 000 Kč. Na základě výše uvedených plateb se obohatili nejméně o částku 748 050 Kč. Dva z odsouzených byli v postavení úřední osoby vykonávající funkci na Magistrátu města Ostravy, odboru dopravně správních činností, a bylo jim z obsahu jejich činnosti a z právních předpisů známo, že výkon jejich funkce je neslučitelný s podnikáním nebo jiným druhem výdělečné činnosti v oblasti autoškol podle § 33 odst. 5 zákona č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel.

Dalších osm obžalovaných v této kauze bylo zproštěno obžaloby, neboť nebylo prokázáno, že se staly skutky, pro něž jsou obžalovaní stíháni.

K prokázání viny výše uvedených obviněných byly v přípravném řízení provedeny orgány činnými v trestním řízení úkony operativního charakteru – odposlech a záznam telekomunikačního provozu, sledování osob a věcí, prohlídky jiných prostor a pozemků a domovní prohlídky.

Při ukládání trestu soud přihlédl k tomu, že výše zmínění obžalovaní byli dosud občansky bezúhonní. Na základě toho soud rozhodl, že obžalovaným postačí uložení trestů s podmíněným odkladem jejich výkonu. Tresty byly vyměřeny v rozsahu od 3 let nepodmíněně (s odkladem na 3 roky) až do 1 roku nepodmíněně (s odkladem na 1 rok). Soud uložil prvnímu obžalovanému i peněžitý trest ve výši 200.000 Kč. Odsouzeným bylo zároveň zakázáno provozovat autoškoly po dobu 2 let..

Další případ se odehrál v Praze a je poměrně vzorovým příkladem pro ilustraci zneužití pravomoci úřední osoby v souvislosti s přijetím úplatku, kdy úřední osoba využije něčí nabídky k tomu, aby mu na základě své pravomoci, které z titulu své funkce požívá, poskytla určité informace. Obžalovaným a později i odsouzeným byl příslušník Policie ČR, který po předchozí domluvě s třetí osobou a po příslibu poskytnutí částky 25 000 Kč zadržel a lustroval určenou osobu, přičemž z výkonu své činnosti neměl k tomuto jednání objektivní důvody.

Obžalovaný se k trestné činnosti nedoznal, nicméně vzhledem k tomu, že byl do té doby trestně bezúhonný, uložil mu soud trest odnětí svobody s tříletou podmínkou a zároveň i zákaz činnosti ve

služebním poměru Policie ČR, Vojenské policie ČR a zaměstnání u Městské a Obecní policie na dobu 3 let, což je poměrně typický trest pro osoby, které páchají trestnou činnost v souvislosti s pravomocemi a odpovědností úřední osoby.

Agresivnějšího jednání při spáchání trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby (ve smyslu aktivního nátlaku s cílem donutit poškozené k poskytnutí finančního obnosu) se dopustili dva pachatelé, kteří jako inspektoři Oblastního inspektorátu práce pro hlavní město Prahu činili z titulu své funkce nátlak na kontrolované osoby. Požadovali poskytnutí úplatku za to, že vyhotoví zprávu o provedení kontroly bez uvedení jakýchkoli pochybení provozovatele. Provozovatelům zařízení hrozili ukládáním pokut do výše 100 000 Kč. Oba byli odsouzeni k vykonání stejného trestu, a to k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 3 let s odkladem na zkušební dobu v trvání 5 let. Ve prospěch obžalovaných svědčilo, že se oba k trestnému činu doznali a že nebyli v minulosti trestáni.

Zneužití pravomoci úřední osoby pro obohacení sebe či jiného (bez návaznosti na přijetí úplatku)

Tato analyzovaná skupina navazuje opět na kapitolu 6.5 Zneužití pravomoci úřední osoby pro obohacení sebe či jiného (bez návaznosti na přijetí úplatku), konkrétně na § 329 tr. zákoníku (resp. § 158 tr. zákona).

1) Způsob spáchání a charakteristika pachatelů

Pachatelé těchto trestných činů využívali pravomocí a situací, do kterých se prostřednictvím své funkce dostali. Nejčastějším pachatelem tohoto trestného činu byl policista, konkrétně ve 24 případech, přičemž v 9 případech se dopustil neoprávněného využívání informací nebo neoprávněného vstupu do registru, ať už ze nezjištěné pohnutky nebo z prokázaného zájmu na určitých informacích o konkrétních osobách.

Další častou situací, při které se policisté dopouštěli trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby bez návaznosti na přijetí úplatku, byla situace při vypisování pokut, kdy 5 policistů ukládalo pokuty, aniž by vypsalo příslušný „bloček“ a jeden policista sice blok vypisoval, ale na část útržku určenou pro řidiče uváděl vyšší částku než na jím vykazovanou část. V prokázaných případech těchto trestných činů si policisté neoprávněně opatřili finanční obnosy v řádu tisíce korun.

Čtyř případů zneužití pravomoci úřední osoby se dopustili ve sledovaném období starostové. Jeden ze starostů při výkonu své funkce neoprávněně užíval veřejné zdroje peněz (čerpal pro osobní potřebu z rozpočtu města) a obohatil se tak o 1.054.500 Kč, přičemž již vrátil 355.000 Kč. V jeho konání se mu několikrát snažila zabránit úřednice, která ho upozorňovala na nesoulad v položkách výdajů a též na

chybějící peníze v pokladně. Zároveň starostu upozornila i na to, že má na obci proběhnout finanční audit, který v případě zjištění pochybení bude mít negativní důsledky pro chod úřadu.

V jiném šetřeném případě starosta za pomoci dalších zúčastněných osob (soukromých podnikatelů) pozměnil zápis ze zasedání zastupitelstva a žádal u banky účelový úvěr pro obec, přičemž v zápise pozměnil výši částky úvěru. Dále bez souhlasu zastupitelstva obce zastavil nemovitý majetek obce.

Jiný starosta se dopustil trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby, když sám za sebe směřoval s obcí, kterou jako starosta zastupoval, pozemky. Nedošlo při tom k dodatečnému finančnímu vyrovnání a obohatil se o 8 tisíc Kč, navíc si zajistil zvětšení pozemkové plochy u rodinného domu, ve kterém bydlel.

2) Právní kvalifikace

Pro právní kvalifikaci trestných činů zařazených do této skupiny je charakteristické, že se jich může dopustit pouze úřední osoba. Ve sledované skupině obžalovaných naplnilo prostým způsobem skutkovou podstatu zneužití pravomoci úřední osoby (dle § 329 tr. zákoníku) 13 obžalovaných, u ostatních obžalovaných docházelo k souběhu trestné činnosti, a to například se sjednáním výhody při zadávání veřejných zakázek dle § 256 tr. zákoníku, s neoprávněným přístupem k počítačovému systému a nosiči informací dle § 230 tr. zákoníku, s úvěrovým podvodem dle § 211 tr. zákoníku, zpronevěrou dle § 206 tr. zákoníku nebo podvodem dle § 209 tr. zákoníku.

3) Trest

V této skupině vybraných trestných činů spojených se zneužitím pravomoci úřední osoby se objevilo pouze jedno nepodmíněné odsouzení, a to v případě referenta odboru dopravy a správy vnitřních věcí. V průběhu let 2008–2012 si v postavení správního orgánu, tedy úřední osoby, opatřil neoprávněný prospěch tak, že ačkoli nebyl osobou oprávněnou ani pověřenou k výběru hotovosti, vybíral za uložené sankce či náklady řízení finanční částky, a to formou pokuty. V jednom případě prokazatelně poskytl k zaslání příslušné částky i svůj osobní účet. Tímto jednáním způsobil městskému úřadu škodu ve výši nejméně 913 900 Kč. Ačkoli pro obžalovaného svědčily polehčující okolnosti ve formě doznání a projevené lítosti a zároveň nebyl v minulosti trestán, vyhověl odvolací soud státnímu zástupci a trest pro obžalovaného ještě zpřísnil, a to tak, že byl odsouzen ke 4 rokům nepodmíněného trestu odnětí svobody a k zákazu činnosti výkonu funkce v orgánech veřejné moci a samosprávy v trvání 8 let. Obžalovaný ke své motivaci spáchat výše uvedený trestný čin a zneužít tak nedostatečných kontrolních mechanismů zaměstnavatele uvedl, že se takto snažil vyřešit finanční tíseň, do které se dostal. V rozhodnutí však není blíže specifikováno, jak se u obžalovaného finanční tíseň projevovala, a co vůbec za finanční tíseň považoval.

V případech odsouzených starostů byly uděleny tresty odnětí svobody na 3 roky s odkladem na zkušební dobu od 30 měsíců do 5 let.

Celkem ve 23 případech této skupiny trestných činů byl uložen zákaz činnosti spočívající v zákazu výkonu zaměstnání nejčastěji v bezpečnostních sborech a u obecní policie (uloženo 19 pachatelům). V souvislosti s trestnou činností starostů se objevil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu územního samosprávného celku pouze v jednom případě.

Náhrada škody byla v 8 případech vyčíslena konkrétně, z toho ve 3 případech byl poškozený částečně ještě odkázán při uplatňování nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Ve 3 případech byla uložena povinnost náhrady škody dle možností pachatele a v dalších 3 případech byl poškozený v celém rozsahu uplatněného nároku náhrady škody odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.

Peněžitý trest byl uložen pouze třem pachatelům: částka 10 000 Kč policistovi, který se na sebe neoprávněně pokusil převést osobní automobil v hodnotě 50 000 Kč, dále peněžitý trest 50.000 Kč vedoucímu odboru vnitřních věcí magistrátu, který se pokusil v souvislosti se zadáváním veřejných zakázek malého rozsahu neoprávněně zvýhodnit vybrané dodavatele, a peněžitý trest 400 000 Kč zástupci vedoucího odboru dopravy a silničního hospodářství a referentovi státní správy a samosprávy (schvalovací technik), který zneužil pravomoci úřední osoby, když poskytoval schválení o technické způsobilosti jednotlivě dovezených automobilů, ačkoli nebyly pro vydání schválení splněny podmínky.

V jednom případě byl uložen trest zákazu řízení motorových vozidel, nicméně tento trest nesouvisel se skutkovou podstatou zneužití pravomoci úřední osoby.

Závěr

V závěru bychom chtěli shrnout hlavní poznatky, které z analýzy vyplývají a které jsou zároveň odpověďmi na výzkumné otázky definované v kapitole 3 této analýzy.

Po vyhodnocení soudních rozhodnutí týkajících se korupčních trestných činů a trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby můžeme konstatovat, že převažuje mezi ženami páčání aktivní korupce. Je ovšem třeba se zamyslet i nad vlastní povahou trestných činů a okolností vedoucích k jejich odhalení, kdy při aktivní korupci docházelo nejčastěji k nabízení úplatku příslušníkům Policie ČR v souvislosti s prověřováním dopravního přestupku. V takové chvíli pachatelky nabízely úplatek osobám, u nichž by mělo být předpokládáno, že jsou vůči korupci více odolné, neboť i z podstaty výkonu jejich zaměstnání vyplývá, že mají jednat aktivně v případě prověřování trestných činů. Jednoznačně lze konstatovat, že byl mezi ženami prokázán větší podíl spáchané aktivní korupce, ovšem nelze z toho jednoznačně dovodit závěr, že by se této trestné činnosti i více dopouštěly. Spíše lze mít za to, že aktivní korupce s sebou nese vyšší riziko odhalení, a to zejména ve chvíli, kdy má být osobou korumpovanou úřední osoba, konkrétně příslušník Policie ČR.

Ohledně podílu žen na tzv. velké korupci z analýzy vyplynulo, že se ženy velké korupce nedopouštějí nebo že se na této velké korupci nepodílejí. Je ovšem třeba připomenout, že jsme se zabývali pouze soudními rozhodnutími do roku 2014, čili v analýze není již zahrnuta „kauza Rath“, ve které lze v této chvíli účast žen předpokládat. Ženy se dopouštějí více tzv. malé korupce, a to bez přesahu do organizované skupiny, organizované zločinecké skupiny nebo s ohledem na zajištění si pravidelného nestandardně velkého finančního příjmu.

Z hlediska faktoru páčání trestné činnosti v postavení úřední osoby lze konstatovat, že se v tomto postavení dopouští trestné činnosti zhruba čtvrtina žen. Stejný poměr pachatelek, tedy jedna čtvrtina, ke své trestné činnosti dozná.

Při hledání odpovědi na otázku týkající se recidivy pachatelek vyplynulo, že se korupčních trestných činů, případně trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby, dopouštěly výhradně ženy prvopachatelky, což obecně souvisí s obecnými zákonnými požadavky na bezúhonnost úředních osob. V případě, že se některá žena dopustila analyzovaných trestných činů jako recidivistka, plynula její recidiva z jiných trestných činů, například z drobných krádeží, nebo byla spojena s trestnou činností týkající se držení a nakládání s drogami.

Pachatelky se nedopouštěly trestné činnosti, až na jednu výjimku, ve prospěch organizované skupiny, nebo organizované zločinecké skupiny. Pro korupční trestné činy, případně trestný čin zneužití

pravomoci úřední osoby, páchaný ženami bylo příznačné, že se jich dopouštěly samostatně a na základě vlastního rozhodnutí.

Pokud bychom se zaměřili na motivaci žen (což je i jeden z velmi významných faktorů naší analýzy), nejčastějším důvodem pro spáchání korupčního trestného činu nebo trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby je snaha zlepšit svou soukromou situaci (zejména pomoc osobě blízké) nebo snaha zlepšit svou finanční situaci. Někdy ženy zmiňovaly, že se trestného činu dopustily na základě finanční tísně, někdy se jednalo o prostou snahu přilepšit si. Zlepšení pracovních možností nebo získání pracovní příležitosti se objevovala mezi motivy zcela ojediněle. Ženy se dopouštějí dotčených trestných činů zejména z osobních důvodů, které jsou spojeny s existenčními nebo sociálními vazbami. Mezi ženami se téměř nevyskytuje korupční činnost navázaná na pracovní ambice a na pracovní prospěch pachatele.

Poslední výzkumná otázka, která se týkala hlavních rozdílů mezi korupční trestnou činností páchanou mezi muži a ženami, má několik rovin.

V první řadě při hodnocení účastenství nepřevažuje iniciace ani u jedné skupiny pachatelů. Při porovnání kvantitativního množství trestných činů bylo jednoznačně potvrzeno, že se častěji dopouštějí korupční trestné činnosti nebo trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby muži.

Pro obě skupiny je příznačné, že z hlediska motivace převládá snaha řešit prostřednictvím spáchání trestného činu svou osobní situaci (kdy se obě strany snaží nelegálně pomoci sobě nebo blízkým osobám), případně snaha o zlepšení finanční situace. A to jak s ohledem na případnou finanční tíseň pachatelů a pachatele, tak na prosté využití příležitosti obohatit se, ačkoli nelze na straně pachatele nebo pachatelky definovat stav finanční tísně.

Z analyzovaného vzorku je zřejmé, že s korupčním trestným činem podplácení častěji souvisí motiv neřešení protiprávní činnosti, a naopak s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby častěji souvisí motivace finančního přilepšení.

Seznam použitých pramenů

1. BELKNAP, J., HOLSINGER, K. 2006. The Gendered Nature of Risk Factors for Delinquency. *Feminist Criminology* [online]. [cit. 14. 8. 2015].
Dostupné z: <http://fcx.sagepub.com/content/1/1/48.full.pdf+html>.
2. BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: Institut pro Kriminologii a sociální prevenci, 2007.
3. ČEPELÁK, J., KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1987. 156 s.
4. KUČTA, J., VÁLKOVÁ H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s.
5. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: Aspi, 2008. 527 s.
6. PAVLIŠOVÁ R., NOVÁK M. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2007 až 2009 ve věcech úplatkářských trestných činů*. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2010. 110 s.
7. PAVLIŠOVÁ R., NOVÁK M. *Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů*. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2012. 174 s.
8. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.
9. ŠMAUSOVÁ, G. 1992. Trestní právo a kriminalita žen. *Právník*, č. 131 (3-4), s. 269-280.
10. URBANOVÁ, M., VEČEŘA M. *Ženská delikvence: teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 246 s.
11. VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993. 76 s.
12. CORRUPTION PERCEPTION INDEX 2014 [online]. [cit. 26. 8. 2015] Dostupný z: <http://www.transparency.org/cpi2014/results>.
13. Dienstbier: kvóty pro ženy omezí korupci v politice. *Vláda ČR* [online]. [cit. 24. 8. 2015].
Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/z-medii/mf-dnes-dienstbier-kvoty-pro-zeny-omezi-korupci-v-politice-132353/>.
14. GRECO: *Gender dimensions of corruption* [online]. [cit. 14. 8. 2015]
[https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/Gender/Material&research/Greco%20\(2012\)%2024E%20Gender%20Dimensions%20of%20Corruption.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/Gender/Material&research/Greco%20(2012)%2024E%20Gender%20Dimensions%20of%20Corruption.pdf)
15. STATISTIKA A VÝKAZNICTVÍ MINISTERSTVA SPRAVEDLNOSTI ČR. [online]. [cit. 14. 8. 2015]
Dostupná z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

Transparency International – Česká republika, o. p. s.

Sokolovská 143
180 00 Praha 8
Tel. +420 224 240 895-7

**„Hlídáme veřejný
zájem, hájíme
efektivní
a odpovědnou
správu země“**

Bankovní číslo účtu Transparency International Česká republika,
o. p. s. vedeného u Fio banky, a. s. (pobočka banky na Praze 1)
je 2100385154/2010

www.transparency.cz
posta@transparency.cz
[@Transparency_CZ](https://www.instagram.com/Transparency_CZ)

© Transparency International ČR. Všechna práva vyhrazena